

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ „ОСТРОЗЬКА АКАДЕМІЯ”

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЛІНГВІСТИКИ

КАФЕДРА АНГЛІЙСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ

Кваліфікаційна робота

на здобуття освітнього рівня магістра

на тему

**Особливості перекладу англomовних фільмів (на військову тематику)
«Перекладач» та «Місія Кандагар»**

Виконала студентка 2 курсу, групи ЗМКЛ-21

спеціальності: 035 Філологія

спеціалізації: 035.10 Прикладна лінгвістика

Зінчук Дарина Василівна

Керівник: кандидат педагогічних наук, доцент

Галецький Сергій Миколайович

Роботу розглянуто і допущено до захисту
на засіданні кафедри комп'ютерної лінгвістики

протокол №_від”_”_____2024 р.

Зав.кафедри _____ Леся КОЦЮК

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ДОКУМЕНТАЛЬНИХ ФІЛЬМІВ	6
1.1. Визначення та характеристика кінодискурсу	6
1.2. Документальні фільми та їх особливості	9
1.3. Специфіка роботи з кінотекстом під час аудіовізуального перекладу	12
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ ДОКУМЕНТАЛЬНИХ ФІЛЬМІВ	19
2.1. Лексичні труднощі перекладу	19
2.2. Підходи до перекладу культурних реалій та військової лексики	24
2.3. Проблема адаптації та перекладу при відтворенні документальних фільмів	29
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ПЕРЕКЛАДУ ФІЛЬМУ «ПЕРЕКЛАДАЧ» (THE COVENANT, 2023) УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ	36
3.1. Переклад військової лексики	36
3.2. Адаптація розмовної лексики та жаргону	43
3.3. Стратегії перекладу культурних та історичних реалій	49
РОЗДІЛ 4. АНАЛІЗ ПЕРЕКЛАДУ ФІЛЬМУ «МІСІЯ КАНДАГАР» (KANDANAR, 2023) УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ	54
4.1. Переклад військової лексики	54
4.2. Адаптація розмовної лексики та жаргону	58
4.3. Стратегії перекладу культурних та історичних реалій	62
ВИСНОВКИ	67
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	75

ВСТУП

Переклад документальних фільмів, зокрема на військову тематику, є важливою частиною сучасного аудіовізуального перекладу, оскільки такі фільми містять не лише термінологію, пов'язану з військовими діями, але й культурні та історичні реалії. В умовах глобалізації та активного використання медіа для поширення інформації, актуальним стає питання точного та адекватного відтворення цих реалій мовою перекладу. Однак вивчення перекладу військової лексики та адаптації культурних особливостей у документальних фільмах залишається недостатньо розробленим. Це створює необхідність глибокого аналізу та розробки відповідних перекладацьких стратегій, що допоможе підвищити якість перекладу та сприяти ефективному комунікаційному впливу на аудиторію, що зумовлює **актуальність** дипломної роботи.

Метою дослідження є виявлення та аналіз специфіки перекладу англomовних документальних фільмів на військову тематику українською мовою, зокрема військової лексики, розмовної лексики, жаргону та культурних реалій.

Для досягнення мети роботи необхідно виконати такі **завдання**:

- 1) дослідити теоретичні основи кінодискурсу та його специфіку у документальних фільмах;
- 2) визначити особливості перекладу документальних фільмів, зокрема в аспекті роботи з кінотекстом під час аудіовізуального перекладу;
- 3) виявити лексичні труднощі, які виникають під час перекладу військової лексики;
- 4) описати підходи до перекладу культурних реалій та військової лексики;
- 5) дослідити проблеми адаптації та перекладу при відтворенні документальних фільмів;
- 6) провести детальний аналіз перекладу фільмів «Перекладач» (The Covenant, 2023) та «Місія Кандагар» (Kandahar, 2023) українською мовою.

Об'єктом дослідження є процес аудіовізуального перекладу англomовних документальних фільмів на військову тематику.

Предметом дослідження є особливості перекладу військової лексики, розмовної лексики, жаргону та культурних і історичних реалій в англomовних документальних фільмах на військову тематику українською мовою.

У дослідженні використовувались такі **методи**: метод суцільної вибірки, який застосовувався для відбору прикладів військової та розмовної лексики з перекладів фільмів «Перекладач» (The Covenant) та «Місія Кандагар» (Kandahar), що дозволило отримати репрезентативний корпус лексичних одиниць для аналізу. Порівняльний метод був використаний для аналізу оригінальних та перекладених версій військових термінів і культурних реалій з метою виявлення перекладацьких стратегій. Метод описового аналізу дозволив детально охарактеризувати перекладені терміни та жаргон, тоді як метод класифікації допоміг систематизувати перекладацькі стратегії за основними типами (калькування, транскодування, описовий переклад тощо).

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що вперше здійснено комплексний аналіз перекладу англomовних документальних фільмів військової тематики («Перекладач» (The Covenant) та «Місія Кандагар» (Kandahar)) з акцентом на специфіку передачі військової лексики, розмовних та жаргонних виразів, а також культурних і історичних реалій у перекладі на українську мову. Вдосконалено підхід до класифікації перекладацьких стратегій, зокрема стосовно військової термінології та адаптації культурно-специфічних елементів у документальних кінотекстах.

Практичне значення дослідження полягає у тому, що результати можуть бути використані для підвищення якості перекладу військових документальних фільмів і серіалів, що містять специфічну термінологію та культурні реалії. Висновки дослідження також можуть бути застосовані у викладанні теорії та практики перекладу, а також у розробці навчальних матеріалів для курсів перекладу спеціалізованих текстів.

Структура роботи. Дипломна робота складається з вступу, чотирьох розділів теоретичного та практичного характеру, висновків, списку використаних джерел і додатків.

У **першому розділі** – «Теоретичні основи дослідження документальних фільмів» – розглядається кінодискурс як вид мовної комунікації, його особливості та

роль у документальних фільмах. Також тут аналізуються специфічні риси документальних кінотекстів та окреслюються основні аспекти роботи з ними в контексті аудіовізуального перекладу.

Другий розділ присвячений «Особливостям перекладу англomовних документальних фільмів». У ньому досліджуються лексичні труднощі перекладу, підходи до передачі культурних реалій і військової лексики, а також проблеми адаптації перекладу, що виникають під час відтворення документальних кінотекстів.

У **третьому розділі** – «Аналіз перекладу фільму «Перекладач» (The Covenant, 2023) українською мовою» – здійснюється детальний аналіз перекладу військової лексики, адаптації розмовної лексики та жаргону, а також стратегії перекладу культурних та історичних реалій на основі конкретного фільму.

Четвертий розділ містить аналіз перекладу фільму «Місія Кандагар» (Kandahar, 2023) українською мовою. Тут розглянуто військову лексику, адаптацію розмовних виразів та жаргону, а також підходи до перекладу культурних та історичних елементів в українському перекладі фільму.

У **висновках** підсумовано результати дослідження, узагальнено ключові положення щодо перекладу документальних фільмів військової тематики та визначено перспективи подальших досліджень у цій галузі.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ДОКУМЕНТАЛЬНИХ ФІЛЬМІВ

1.1. Визначення та характеристика кінодискурсу

Кінодискурс є однією з важливих складових культурного контексту сучасного суспільства. Він формується через складну систему комунікативних засобів, що використовуються у кінематографії для передачі різних видів інформації: від емоційного впливу до передачі певних ідей та концепцій. Як комунікативна система, кінодискурс поєднує у собі мовні та немовні засоби, зокрема візуальні образи, звуки, музику, а також різні форми вербального спілкування, що використовуються у кіно. Це включає не лише діалоги персонажів, але й текстові вставки, коментарі за кадром і навіть субтитри, що взаємодіють у складній системі смислотворення [45, с. 106].

Згідно з сучасними лінгвістичними підходами, кінодискурс вивчається в межах прагмалінгвістики, когнітивної лінгвістики та лінгвістики тексту, що дозволяє розглядати його як не тільки продукт, але і процес мовної діяльності [4, с. 8]. Це означає, що кінодискурс є динамічним явищем, яке охоплює не лише самі фільми, а й процес їхнього сприйняття та інтерпретації глядачами. Як зазначає І. Шевченко, кінодискурс включає в себе як мовні, так і позалінгвальні елементи, що беруть участь у процесі створення значень та взаємодії з аудиторією [45, с. 106]. Таким чином, кінодискурс є системою, яка перебуває у постійній взаємодії з культурою, соціальними групами та окремими індивідами.

Значну увагу при аналізі кінодискурсу приділяють формальним мовним засобам, що використовуються у фільмах для створення смислу. У центрі досліджень знаходяться різноманітні мовленнєві конструкції, які відіграють ключову роль у формуванні образів, сюжетів та взаємодії між персонажами. Проте кінодискурс виходить далеко за межі суто мовленнєвих аспектів і охоплює також культурні, соціальні та ідентичнісні елементи. Це означає, що кінодискурс є не лише інструментом комунікації, але й важливим засобом для ведення культурного діалогу,

який розкриває відносини між різними соціальними групами, їхніми ідеями та цінностями [52, с. 13].

Важливою характеристикою кінодискурсу є його мультимодальність. За визначенням М. Дінел, кінодискурс є складним і багатофакторним явищем, що об'єднує візуальні, аудіальні та мовленнєві елементи у єдину систему. Ці елементи взаємодіють один з одним, формуючи загальне смислове поле, яке глядач сприймає під час перегляду фільму [55, с. 41-46]. Наприклад, поєднання візуальних образів та музичного супроводу у ключових сценах кінострічки може посилювати емоційний вплив на аудиторію. У свою чергу, діалоги персонажів додають вербального виміру до візуального та аудіального контексту, що забезпечує глибше занурення у наратив фільму.

Одним із ключових аспектів мультимодальності кінодискурсу є те, що кожен із його елементів може самостійно впливати на сприйняття глядачем. Л. Малімон підкреслює, що кінодискурс можна розглядати як мультимодальне семіотичне явище, що об'єднує рухливі та статичні образи, усне й письмове мовлення, а також звукові елементи [28, с. 133]. Важливо зазначити, що всі ці елементи взаємодіють у складній системі лінгвальних та нелінгвальних кодів, які разом формують смисли, що сприймаються аудиторією.

З іншого боку, кінодискурс є також багатошаровим явищем із семіотичної точки зору. За Т. Крисановою, кінодискурс складається з трьох основних типів знаків: іконічних, індексальних та символічних. Іконічні знаки передають інформацію через зорові образи, індексальні знаки вказують на причиново-наслідкові зв'язки між подіями, а символічні знаки надають змістовної глибини шляхом метафоричного чи алегоричного значення [24, с. 26]. Наприклад, у багатьох фільмах використання символів може допомогти глядачеві побачити глибші контексти та приховані смисли за зовнішніми образами. П. Воллен, у свою чергу, акцентує увагу на значенні знаків-ікон, які відіграють ключову роль у формуванні візуальних образів та взаємодії персонажів з середовищем [77, с. 116].

Кінодискурс, таким чином, можна розглядати як складну систему, що базується на взаємодії різних знакових систем і семіотичних процесів. Це дозволяє

аналізувати його не тільки з точки зору мовленнєвих засобів, але й враховувати культурні та соціальні аспекти фільмів, що впливають на сприйняття аудиторією. Згідно з дослідженнями, проведеними Зверєвою, кожен із цих елементів має свою специфічну роль у загальній системі кінематографічного продукту [13, с. 111-115].

Кінодискурс не є ізольованою системою, оскільки він активно взаємодіє з аудиторією. Це означає, що його вплив залежить не лише від того, що показується на екрані, але й від того, як це сприймається глядачами. Врахування реакцій та очікувань аудиторії є важливим аспектом у процесі формування кінодискурсу. Т. Крисанова зазначає, що кінодискурс слід розглядати як інтерактивний процес, де аудиторія відіграє активну роль у створенні значень, сприймаючи та інтерпретуючи візуальний та вербальний матеріал на основі власних знань і досвіду [23, с. 99-100].

Соціокультурний вплив кінодискурсу також є важливою складовою його аналізу. Він відіграє значну роль у формуванні суспільних цінностей та норм, а також у трансляції певних стереотипів та культурних моделей. Як зазначає Романюк, кінодискурс виконує соціальні функції, такі як згуртування аудиторії, підтримка емоційного фону та трансляція культурних цінностей, що впливають на формування світогляду глядачів [39, с. 86-87]. Наприклад, у військових фільмах кінодискурс може передавати ідеї патріотизму та героїзму, формуючи у глядачів позитивне ставлення до таких цінностей.

Емоційний аспект кінодискурсу також варто враховувати. Як зазначає Ю. Ковалів, кінодискурс вирізняється своїм потужним емоційним впливом на глядачів, що проявляється через емпатію або антипатію до персонажів та сюжету фільму. Це дозволяє не лише сприймати інформацію, але й активно взаємодіяти з нею на емоційному рівні [19]. Така емоційна залученість підсилює вплив кінодискурсу на глядачів, роблячи його не лише інструментом комунікації, але й механізмом емоційного впливу.

Фрагментарність є ще однією ключовою характеристикою кінодискурсу. Вона полягає у тому, що фільми часто фокусуються лише на вибраних аспектах реальності, залишаючи простір для інтерпретації. Як зазначає Романюк, фрагментарність кінодискурсу сприяє створенню сильних емоційних реакцій та

стимулюванню зацікавлення глядачів [39, с. 87-88]. Цей аспект можна спостерігати, наприклад, у документальних фільмах, де акцент робиться лише на певних подіях чи аспектах життя, залишаючи інші аспекти за межами наративу.

Зважаючи на ці підходи, кінодискурс можна розглядати як складне явище, що включає в себе різноманітні знакові системи, культурні й соціальні аспекти. Його аналіз вимагає глибокого розуміння взаємодії між різними елементами фільму, зокрема візуальними, аудіальними та вербальними складовими, які разом формують загальний вплив на глядачів. Його елементи (від звуку та зображення до тексту й діалогів) взаємодіють у складній системі, що формує кінематографічне повідомлення. Кінодискурс не тільки забезпечує передачу інформації, а й є потужним інструментом емоційного впливу та формування суспільної думки.

1.2. Документальні фільми та їх особливості

Документальні фільми займають особливе місце в кінематографічному мистецтві, оскільки вони покликані передавати реальні події, явища чи осіб через призму об'єктивної реальності. Відмінною рисою документального кіно є прагнення до відтворення реального життя без художніх інсинуацій, хоча часто присутній авторський погляд на події. Відповідно до визначення, документальний фільм – це неігровий фільм, побудований на зйомках реальних подій, що дозволяє глядачеві отримати уявлення про певний аспект дійсності [30, с. 123].

Документалістика в цілому є важливим інструментом для передачі колективного досвіду пережитого. Це пояснюється тим, що хоча документальні тексти та фільми часто мають виразну суб'єктивність, вони є можливими до сприйняття лише за умови колективної зрілості суспільства. Лише суспільство, готове сприймати факти та суб'єктивні оцінки, відмінні від офіційного історичного дискурсу, може повністю прийняти документалістику як джерело правдивої інформації [20, с. 110]. Наприклад, документальні фільми про війни часто відображають не лише події, але й особисті історії учасників, створюючи можливість для суспільства переосмислити історичні події.

Окремий напрямок у дослідженні документалістики займає документознавство, яке вивчає документ як джерело інформації. Ця наукова дисципліна досліджує комунікацію через документи, зокрема принципи створення та передачі інформації в суспільстві. За словами Н. Кушнарєнко, документознавство є інтегративною науковою дисципліною, що об'єднує різні науки документно-комунікативного типу, такі як бібліотекознавство, інформатика та архівознавство [26, с. 156]. Це знання використовується для аналізу документальних фільмів як особливого виду кінодокументів.

Кінодокументознавство – це ще одна важлива наукова дисципліна, яка вивчає саме документальні фільми та їхню роль як історичних джерел. Ця історична дисципліна аналізує кінодокументи, включаючи кіносюжети, телерепортажі, кіно- і телефільми, а також спецвипуски, що відображають певні події або явища. Кінодокументи мають важливу роль у збереженні колориту часу та динаміки подій. Зокрема, у 1960-х роках кінодокументи офіційно набули статусу історичного джерела, що ще більше підкреслює їх значущість для дослідження історії [29, с. 327].

Розвиток документального кіно безпосередньо пов'язаний з технічним прогресом. З появою телебачення та кіно у ХХ столітті люди отримали можливість зафіксувати події, що відбуваються у реальному часі, та передавати їх широкій аудиторії. Одним із перших прикладів документального кіно вважається робота братів Люм'єр «Вихід з заводу», знята у 1895 році. Це коротке відео стало значущим кроком у розвитку кінематографа та документалістики, оскільки відобразило звичайне життя без жодних прикрас, демонструючи реальні події [22, с. 57]. Це заклало основи для створення документальних фільмів як окремого жанру, орієнтованого на відображення дійсності.

Документальний фільм «Нанук з Півночі», знятий Робертом Флаєрті у 1922 році, є однією з перших спроб створити повноцінну документальну стрічку. Цей фільм став значним проривом у кінематографі, оскільки відобразив життя ескімоса у реальному середовищі без постановочних сцен. Він відкрив нову еру у кінодокументалістиці, показуючи реальні події та людей у природних умовах, а

також задав новий напрямок для подальшого розвитку жанру [22, с. 57]. Такий підхід до створення документальних фільмів став основою для розвитку подальшого кіно, де головна увага приділяється зображенню реальності через об'єктивну камеру.

Документальні фільми охоплюють широкий спектр тем, включаючи історичні події, культурні явища, соціальні проблеми та життя відомих особистостей. Одним з основних завдань документального кіно є документування реальних подій, що робить його важливим джерелом інформації для глядача [30, с. 123]. Водночас, документальні фільми мають низку специфічних жанрових особливостей, таких як галузева термінологія, поєднання наукового підходу з художніми засобами, використання архівних матеріалів та особистих свідчень.

Документальне кіно часто використовує різні стилістичні та художні прийоми для передачі інформації. Англійський кінодокументаліст Джон Грірсон у 1926 році запропонував термін «документальний фільм» для позначення фільмів, що показують реальність через художній підхід [цит. за 5, с. 73-74]. Це означає, що, хоча документальні фільми відображають реальні події, вони можуть використовувати різні творчі засоби для покращення візуального сприйняття та створення більш глибокого емоційного зв'язку з аудиторією. Наприклад, багато документальних фільмів використовують монтаж, музичний супровід або інтерв'ю з очевидцями для того, щоб створити більш повне і впливове зображення подій.

Серед основних видів документального кіно можна виділити псевдодокументальні фільми (*mockumentary*), які імітують або фальсифікують викладені факти. Це жанр, який поєднує елементи документального кіно з вигаданими подіями або персонажами. Інший важливий вид – науково-популярні фільми, які спрямовані на популяризацію наукових знань серед широкого кола глядачів, зокрема у галузі медицини, історії, технологій тощо [5, с. 73-74]. Також існують хронікально-документальні фільми, які зосереджуються на викладі подій у хронологічному порядку та часто базуються на архівних матеріалах.

Особливості документальних фільмів також вимагають уваги під час їх перекладу. Перекладачі документальних фільмів стикаються з низкою викликів, пов'язаних з наявністю специфічної термінології, поганою якістю початкових

скриптів або необхідністю працювати з обмеженими часовими рамками [66]. Крім того, документальні фільми часто містять багатий контекстуальний матеріал, який вимагає точного відтворення в іншій мові, щоб зберегти оригінальну суть подій або явищ.

Документальні фільми також відіграють значну роль у формуванні суспільної свідомості. Вони мають не лише освітню функцію, але й здатні впливати на громадську думку, привертаючи увагу до важливих соціальних проблем або історичних подій. Як зазначає Колошук, документалістика допомагає формувати колективну пам'ять і сприйняття певних подій, що особливо важливо для суспільства, готового до перегляду офіційних історичних наративів [20, с. 110].

Таким чином, документальні фільми є важливим елементом кінематографічного мистецтва, що поєднує у собі як наукові, так і художні засоби для передачі реальності. Вони відіграють важливу роль у формуванні суспільної свідомості, забезпечуючи глядачам можливість ознайомитися з реальними подіями, явищами та особистостями, а також слугують джерелом інформації, що формує колективну пам'ять та історичну свідомість. Завдяки поєднанню наукових підходів та художніх засобів документальні фільми здатні глибоко впливати на глядачів, формуючи їхню свідомість і сприйняття світу.

1.3. Специфіка роботи з кінотекстом під час аудіовізуального перекладу

Аудіовізуальний переклад, зокрема дублювання, субтитрування та закадровий переклад, є однією з найскладніших форм перекладу, оскільки вимагає від перекладача не тільки знання мов і культур, але й здатності працювати з різними технічними аспектами, такими як синхронізація звуку та зображення, а також збереження емоційної і стилістичної автентичності фільму. Переклад кінофільму передбачає передачу не лише слів, але й інтонацій, емоцій, тону голосу акторів, а також елементів невербальної комунікації [54, с. 25]. Окрім цього, аудіовізуальний переклад накладає обмеження щодо часу, простору та технічної реалізації перекладу.

Дублювання є найбільш поширеним методом аудіовізуального перекладу, оскільки дозволяє повністю адаптувати фільм до мови цільової аудиторії. Основна складність цього процесу полягає в тому, що дубльований текст має бути синхронізованим з рухами губ акторів і повинен передавати не тільки значення, але й тон, інтонацію та емоційний заряд репліки [27, с. 12].

М. Кронін наголошує на важливості кіно як засобу популяризації культурної та мовної різноманітності. Аудіовізуальні твори часто стають «вікном» у світ інших культур і мов, що дозволяє глядачам розширювати свій культурний горизонт. Однак цей процес стикається з низкою викликів, зокрема під час дублювання. Важливо, щоб перекладачі не лише адаптували мовний зміст, а й передавали культурний контекст, що є ключовим для адекватного сприйняття фільму глядачами з іншими культурними передумовами [54, с. 7]. В свою чергу, А. Чернова звертає увагу на те, що через велику кількість зарубіжної кінопродукції, що надходить до України, скорочується час на обробку та підготовку перекладів, що може негативно вплинути на їх якість [43]. Це створює додаткові виклики для перекладачів, які часто працюють у стислі терміни і змушені знаходити баланс між швидкістю виконання роботи та її якістю.

Згідно з М. Кроніним, перекладачі дублювання стикаються з необхідністю адаптувати не лише мовний зміст, але й культурний контекст. Кожна культурна спільнота може мати свої специфічні особливості у сприйнятті та інтерпретації фільмових творів, і ці особливості потрібно враховувати при перекладі [54, с. 25]. Наприклад, у комедійних фільмах особливу увагу потрібно приділяти перекладу гумору, оскільки гумористичні елементи часто пов'язані з культурними реаліями, і їх буквальный переклад може не спрацювати в іншій мовній культурі [21, с. 62].

Л. Венуті підкреслює важливість розуміння контексту та мети перекладу. В залежності від жанру фільму, його цільової аудиторії та призначення, стратегії перекладу можуть суттєво відрізнятися. Наприклад, переклад комедійного фільму вимагатиме більш творчого підходу для збереження гумористичних елементів, які часто є культурно специфічними, ніж переклад історичного фільму, де важливо зберегти точність і автентичність [76, с. 244].

Як зазначає О. Орехова, переклад кінофільмів передбачає використання стратегій, які забезпечують баланс між відповідністю оригіналу та адаптацією до цільової аудиторії. Дві основні стратегії, які застосовуються під час дублювання, – це зворотно-поступальна стратегія та стратегія збереження «загальної тональності» [32, с. 66].

1) Зворотно-поступальна стратегія передбачає перевірку тексту на всіх етапах перекладу та дублювання, що дозволяє переконатися у відповідності між вербальними і невербальними елементами. Це гарантує, що дубльований текст зберігає оригінальну емоційність та відповідність культурному контексту.

2) Стратегія збереження «загальної тональності» полягає у тому, що перекладач намагається передати не тільки зміст репліки, але й її емоційне та стилістичне забарвлення, що є особливо важливим для передачі характеру персонажів і атмосфери фільму.

Водночас, переклад фільмів не обмежується лише передачею слів. Перекладачі дублювання повинні враховувати інтонації, емоції та культурні аспекти мови оригіналу. За словами Т. Журавель, основним завданням перекладача є відтворення не лише змісту, але й емоційного повідомлення, переданого через вербальне мовлення персонажів. Однак вимоги до синхронізації та ліпсінк-перекладу можуть обмежувати вибір перекладацьких стратегій [11, с. 88-89]. Ліпсінк-переклад є критично важливим для збереження реалістичності дубляжу, оскільки він дозволяє синхронізувати мовлення акторів з рухами їхніх губ на екрані [12, с. 87].

Дублювання не є простою зміною тексту з однієї мови на іншу. Цей процес передбачає обов'язкове дотримання синхронізації мовлення з рухами губ акторів. Важливим елементом у цьому процесі є тайм-коди, які дозволяють точно синхронізувати звуковий ряд з відео. За словами Т. Лукьянкової, перекладачі повинні працювати з артикуляційними особливостями обох мов і забезпечувати точне співпадіння між текстом та відеорядом [27, с. 12]. Крім того, у процесі дублювання важливо враховувати культурні й стилістичні особливості мови оригіналу.

Технічні обмеження дублювання також включають вимоги до довжини реплік і їхньої відповідності відеоряду. Якщо репліка перекладена надто довго або коротко,

це може порушити загальну синхронізацію між аудіо та відео, що негативно позначиться на якості перекладу. Як зазначає Т. Журавель, перекладачі дублювання повинні ретельно підбирати слова та конструкції, щоб зберегти баланс між змістом і синхронністю [12, с. 89].

Культурна адаптація є важливим аспектом дублювання, оскільки багато фільмів відображають специфічні культурні реалії, які можуть бути незрозумілими для аудиторії з іншої країни. Наприклад, фразеологізми, гумор або іронія часто мають глибокі культурні корені, і їхній буквальний переклад може призвести до втрати змісту або зміни емоційного тону репліки. Л. Швець підкреслює, що перекладачі повинні знаходити адекватні заміни або еквіваленти для фразеологізмів, щоб зберегти зміст і стилістику реплік [44, с. 293].

Переклад аудіовізуальних творів також передбачає передачу не лише змісту, але й емоційного заряду, інтонації та мовного виразу персонажів. Це особливо важливо для жанрових фільмів, таких як драми або трилери, де емоційна складова має вирішальне значення для створення атмосфери. За словами М. Кроніна, іншомовний глядач може сприймати фільм інакше через власну мовну та культурну призму, що створює додаткові труднощі для перекладачів, які повинні передбачати та враховувати ці фактори [54, с. 25]. Перекладачі також повинні враховувати культурні коди оригіналу і при необхідності адаптувати їх для нової аудиторії. Це може включати зміни у лексичному складі тексту, заміну незрозумілих реалій на більш знайомі для цільової аудиторії, а також роботу зі стилістичними фігурами, такими як алюзії, метафори та інші мовні засоби.

Субтитрування є ще одним важливим методом аудіовізуального перекладу, який дозволяє зберегти оригінальний звуковий ряд фільму, надаючи глядачам можливість одночасно читати текст перекладу на екрані. Однак цей метод також має свої виклики. Як зазначає С. Радецька, субтитри мають бути максимально точними, але водночас обмежені простором і часом для відображення на екрані [37, с. 82]. Це означає, що перекладачі субтитрів повинні враховувати кількість символів у рядку і синхронізацію з діалогами персонажів.

С. Єлісеєва визначає субтитри як текстовий переклад діалогів, який розташовується внизу екрану, щоб не заважати сприйняттю оригінального зображення і звуку [9, с. 159]. Важливо, щоб субтитри зберігали емоційний та змістовий контекст реплік персонажів, оскільки це дозволяє глядачам повніше зануритися в атмосферу фільму [12, с. 89].

А. Химич виділяє три основні технічні аспекти субтитрування, які визначають його ефективність: відповідність зображенню на екрані, перетворення усного мовлення на письмовий формат, а також обмеження простору та часу для відображення тексту [42, с. 841]. Ці обмеження змушують перекладачів адаптувати текст так, щоб він був лаконічним і чітким, зберігаючи при цьому основний зміст діалогів.

За Я. Каламбет, субтитрування значно відрізняється від дублювання тим, що субтитри, як правило, намагаються бути дослівними, щоб забезпечити якомога більшу точність перекладу. Однак дубляж допускає більше модифікацій та трансформацій тексту, що робить його більш гнучким для передачі смислів у новому культурному контексті [14, с. 249].

Технічна складова субтитрування включає процес створення текстових фрагментів, які накладаються на відповідні кадри фільму. Важливою характеристикою субтитрів є їхня синхронізація з відеорядом і аудіодоріжкою. Як зазначає В. Пушина, субтитри перетворюють усне мовлення на письмовий формат, що вимагає адаптації розмовної мови до письмового стилю [36, с. 119]. Це передбачає компактність і ясність, а також відповідність лексичних конструкцій у межах обмеженого простору екрану.

Н. Підмогильна підкреслює, що субтитри мають бути максимально зрозумілими для глядача, оскільки вони повинні бути легко сприйнятими за короткий час. Перекладачі субтитрів часто стикаються з обмеженнями, пов'язаними з кількістю рядків і символів на екрані, що робить субтитрування складним процесом [34, с. 108]. Крім того, субтитри повинні передавати ключові елементи сюжету та діалоги персонажів, забезпечуючи глядачам повне розуміння фільму.

Обмеження субтитрів, такі як кількість символів на екрані та час їх відображення, створюють значні виклики для перекладачів. Субтитри повинні бути легко читабельними і швидко сприйнятими, тому текст має бути скороченим, але при цьому зберігати максимальну точність і семантичне навантаження [9, с. 159]. За Т. Лук'яною, субтитри – це текстовий супровід, який доповнює або дублює звукову доріжку фільму, дозволяючи глядачам отримати повне розуміння фільму [27, с. 13].

Один з ключових аспектів субтитрування полягає в ретельній сегментації тексту, щоб зробити його легко читабельним і зрозумілим. Як зазначає Т. Журавель, довгі або складні речення слід розбивати на коротші фрази, щоб полегшити їх сприйняття глядачами [11, с. 89]. Важливо також уникати злиття різних висловлювань у одному субтитрі, оскільки це може ускладнити сприйняття тексту та порушити структуру діалогу.

Н. Підмогильна наголошує на необхідності адаптації розмовної мови до письмового формату. Це включає не лише лексичні зміни, але й спрощення складних граматичних конструкцій, що робить текст більш доступним для швидкого сприйняття [34, с. 109]. Крім того, субтитри завжди повинні бути синхронізовані з відеорядом, що вимагає ретельної роботи з тайм-кодами.

С. Радецька підкреслює важливість сегментації субтитрів на обов'язкові, частково необов'язкові та необов'язкові елементи. Це дозволяє перекладачам зосередитися на ключових моментах фільму і при необхідності скоротити або опустити менш важливі деталі, щоб забезпечити адекватність перекладу в межах обмеженого простору [37, с. 83].

Т. Лук'янова пропонує кілька методів субтитрування, які можуть бути застосовані в залежності від типу фільму та його змісту. Одним з найбільш розповсюджених є використання словникового відповідника, який передбачає пошук аналогів оригінальних слів або фраз у цільовій мові [27, с. 15]. Інші методи включають транскодування, калькування, контекстуальну заміну та описовий переклад, кожен з яких може бути ефективним у різних ситуаціях.

Контекстуальна заміна є особливо важливою для субтитрування фільмів, оскільки дозволяє адаптувати оригінальний текст до культурних та мовних особливостей цільової аудиторії. Описовий переклад також використовується для передачі більш складних або безеквівалентних елементів, таких як культурні реалії або специфічні мовні засоби, які важко передати за допомогою буквального перекладу [27, с. 16].

Отже, аудіовізуальний переклад, зокрема дублювання і субтитрування, є складним процесом, що вимагає від перекладачів не тільки високого рівня володіння мовами, але й глибокого розуміння культурних, стилістичних та технічних особливостей оригіналу. Дублювання дозволяє повністю адаптувати фільм для нової аудиторії, проте накладає суворі вимоги до синхронізації та передачі емоційного контексту. Субтитрування, хоча і зберігає оригінальний звук, стикається з обмеженнями часу та простору, що вимагає точного і лаконічного перекладу. Обидва методи є важливими інструментами для забезпечення доступності фільмів для аудиторій різних країн і культур, допомагаючи популяризувати культурну та мовну різноманітність у глобальному кінематографі.

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ ДОКУМЕНТАЛЬНИХ ФІЛЬМІВ

2.1. Лексичні труднощі перекладу

Переклад документальних фільмів часто стикається з різними труднощами, особливо коли йдеться про лексичну складову. Основні виклики перекладу документальних фільмів включають передачу точних термінів, культурно-специфічних елементів, реалій та формування еквівалентів, що відповідають оригінальному контексту. Лексичні труднощі, які постають перед перекладачем, мають вирішальне значення для створення адекватного і зрозумілого перекладу.

Однією з найбільш складних лексичних проблем є переклад галузевої термінології. Термінологія в документальних фільмах часто охоплює різні спеціалізовані сфери знань, що вимагає від перекладача глибокого розуміння предмета. За А. Коваленком, терміни є емоційно нейтральними словами або словосполученнями, що використовуються для точної передачі понять або назв предметів у певній галузі [18, с. 255]. У цьому випадку перекладач має забезпечити збереження спеціалізованої точності та відповідність термінології у мові перекладу.

Як зазначає П. Ньюмарк, ці елементи формують певну ієрархію в культурі та поділяються на історичні, міжнародні, релігійні й мистецькі терміни [69, с. 99]. Кожна з цих категорій включає специфічні лексеми, що не завжди мають прямі еквіваленти в інших культурах або мовах, що ускладнює процес перекладу. Наприклад, релігійні терміни, пов'язані з християнськими обрядами, можуть бути незрозумілими для аудиторії з іншими релігійними традиціями, тому перекладачеві потрібно адаптувати зміст або знайти пояснювальні засоби.

Особливу увагу під час перекладу документальних фільмів потрібно приділяти термінам, які стосуються соціальних організацій. Ці терміни можуть включати політичні структури, адміністративні процедури або звичаї, що відрізняються між країнами та регіонами. Наприклад, соціальні реалії, як зазначає Б. Недергаард-

Ларсен, можуть охоплювати економічні, політичні, релігійні та культурні аспекти [68, с. 210]. Вони часто формують контекст і є важливими для повного розуміння документального фільму. Перекладач повинен знаходити адекватні еквіваленти або пояснювати ці реалії, щоб вони були зрозумілими для цільової аудиторії.

Додаткові труднощі виникають у випадку, коли перекладач стикається з культурно специфічними термінами. Як зазначає Л. Сливка, терміни є не лише лексичними одиницями певної галузі, але також відображають культурні особливості нації, до якої вони належать [40, с. 146]. Наприклад, документальні фільми про історію або політику можуть містити терміни, що мають конкретне культурне чи історичне значення в межах однієї культури, але не мають прямого еквівалента в іншій.

Переклад реалій також є однією з ключових лексичних проблем. За класифікацією Р. Леппіхальме, реалії можна поділити на чотири групи: політичні, інституційні, соціокультурні та географічні [63]. Ці реалії часто виражають культурні, соціальні та політичні контексти певного суспільства, тому перекладачі повинні знаходити способи передати їх еквівалентно і зрозуміло для іншої аудиторії. Проблема полягає в тому, що реалії можуть не мати точних відповідників у мові перекладу, що створює необхідність в адаптації або поясненні [62].

Переклад культурних реалій не менш складний, оскільки реалії несуть у собі ідентичність людей, що використовують ці терміни, і відносяться до культури, з якою вони пов'язані [65, с. 288]. Наприклад, терміни, що стосуються національної кухні, мистецьких традицій або святкових обрядів, можуть бути абсолютно чужими для іншої культури. Перекладачам часто доводиться використовувати додаткові стратегії, такі як транскрипція або описовий переклад, щоб передати культурний контекст і забезпечити його зрозумілість.

Функції реалій у перекладі документальних фільмів включають відтворення національного колориту та історичного духу, естетизацію побутових предметів, символічну функцію та функцію маркера іншої культури [35]. Вони виступають сполучною ланкою між подіями у фільмі та культурним контекстом, допомагаючи глядачам зануритися в іншу реальність і зрозуміти її глибше. Перекладачі повинні

враховувати ці функції, щоб створити максимально автентичний переклад, зберігаючи культурні аспекти та історичний контекст.

Окрім термінології та реалій, перекладачі документальних фільмів також стикаються з труднощами перекладу культурно-специфічних жестів та звичок. Як зазначає Кендон, жести можуть мати різні значення в різних культурах, і їхнє неправильне трактування може призвести до зміни змісту [58, с. 148]. Наприклад, жест похитування головою може мати різні інтерпретації в західних і східних культурах. Тому важливо розуміти ці культурні відмінності та відповідно адаптувати їх у перекладі.

Наразі існує кілька класифікацій реалій, які допомагають перекладачам визначити типи лексем і знайти відповідні стратегії для їх перекладу. Б. Недергаард-Ларсен поділяє реалії на чотири основні групи: географічні, історичні, соціальні та культурні [68, с. 210]. Відповідно, кожна з цих груп включає підгрупи, які деталізують складність лексичних елементів. Географічні реалії включають найменування природних об'єктів, таких як річки, гори або клімат, тоді як історичні реалії стосуються подій, місць та історичних особистостей. Соціальні реалії охоплюють різні аспекти життя суспільства, включаючи економіку, політику, освіту та релігію.

Соціально-культурні терміни також є значним викликом для перекладачів, оскільки вони виражають складні концепції, пов'язані з культурою, побутом, звичаями та соціальними відносинами певної групи людей. Як зазначає Р. Леппіхальме, соціальні терміни є особливо складними для перекладу через те, що вони відображають унікальні особливості суспільства і можуть не мати еквівалентів у іншій культурі [62].

Крім того, реалії, що стосуються релігійних термінів, також створюють складнощі для перекладачів. Ці терміни виражають специфічні ритуали, моральні норми та вірування, які можуть суттєво відрізнятися між культурами. Наприклад, релігійні обряди в індуїзмі можуть бути складними для перекладу на інші мови, оскільки вони глибоко пов'язані з культурними ідеями, що не мають точних відповідників в інших релігіях.

Історичні терміни також є важливими компонентами перекладу документальних фільмів. Вони можуть включати назви історичних подій, видатних особистостей або конкретних артефактів, які є частиною культурної спадщини певного суспільства. Як зазначає Гудавічюс, ці терміни включають як матеріальні об'єкти, так і нематеріальні аспекти, такі як танці, пісні та інші культурні елементи [72].

Переклад документальних фільмів є не лише засобом передання інформації, але й важливим інструментом для поширення культури та її універсалізації. Як зазначає А. Munday, переклад сприяє створенню глобального культурного простору, де різні культури можуть взаємодіяти через спільні лінгвістичні та культурні елементи [67, с. 131]. Проте переклад культурно специфічних реалій може бути складним через відсутність повної еквівалентності між мовами, що вимагає від перекладачів застосування адаптивних стратегій.

Окрім перерахованих складностей, перекладачі також повинні враховувати важливі аспекти еквівалентності. Як стверджує Дж. Кетфорд, основним завданням перекладу є досягнення якомога більшої еквівалентності між вихідним та цільовим текстом [53, с. 21]. Однак досягнення цієї еквівалентності часто обмежується культурними та мовними відмінностями, які неможливо повністю подолати.

На думку Мандея, еквівалентність може бути досягнута через різні рівні адаптації, що дозволяє перекладачам досягати прагматичного та семантичного узгодження між текстами [67, с. 69]. Це означає, що перекладач повинен знайти найближчі лексичні еквіваленти, що відповідають культурному контексту та забезпечують зрозумілість для аудиторії.

Р. Белл розглядає еквівалентність як процес, що включає три різні аспекти: ступінь, рівень презентації та ранги [50, с. 6]. Ступінь еквівалентності визначає, наскільки точно передається зміст вихідного тексту. Повна еквівалентність досягається тоді, коли перекладач вдається до точної передачі змісту, тоді як часткова передбачає певні зміни або адаптацію. Нееквівалентність виникає, коли неможливо знайти відповідний термін або концепцію в цільовій мові, і перекладач змушений змінювати або опускати частину змісту [70].

Однією з найбільш складних стратегій, яку використовують перекладачі, є пошук лексичних еквівалентів для культурно специфічних термінів. Як зазначає Леппіхальме, існують різні стратегії, які можуть бути використані для перекладу реалій, зокрема транскрипція, адаптація або пояснення [63, с. 139]. Вибір стратегії залежить від конкретного контексту та потреб аудиторії. Наприклад, при перекладі документального фільму про історичні події перекладач може вибрати пояснення реалій, які не мають еквівалента в мові перекладу, щоб забезпечити зрозумілість тексту.

Стратегії перекладу культурно специфічних термінів, таких як транскрипція або калькування, часто є оптимальними у випадках, коли відсутні точні еквіваленти. Як зазначає В. Кутц, ці стратегії допомагають зберегти культурну автентичність і водночас зробити текст зрозумілим для іншої аудиторії [61, с. 125]. Однак ці методи також можуть бути обмеженими, оскільки деякі культурні елементи можуть бути настільки специфічними, що їхнє пояснення або адаптація можуть втратити оригінальне значення.

Зрештою, вибір стратегії перекладу вимагає від перекладача глибокого розуміння як вихідної, так і цільової культури. Перекладачі часто стикаються з необхідністю знаходити компроміси між точністю та зрозумілістю, адаптуючи текст для конкретної аудиторії [63, с. 135]. Таким чином, переклад документальних фільмів є складним і багатогранним процесом, який вимагає не лише мовних навичок, але й культурної компетентності та глибокого розуміння лексичних та прагматичних елементів мови оригіналу.

Під час перекладу реалій перекладачі мають враховувати різні функції, які виконують ці елементи в тексті. Як зазначає П. Куйамакі, перша функція допомагає створити вигаданий світ твору, пов'язуючи його з досвідом реципієнта [60, с. 56]. Це важливо для перекладача, оскільки реалії можуть допомагати читачеві або глядачеві асоціювати події та персонажів з реальними історичними, культурними чи соціальними контекстами. Індикативна функція, у свою чергу, спрямована на характеристику теми, персонажів і навіть самого автора [61, с. 108]. Реалії, таким

чином, є важливими елементами, що формують соціокультурне середовище твору та його перекладу.

Таким чином, лексичні труднощі, з якими стикаються перекладачі англомовних документальних фільмів, охоплюють широке коло питань: від точного передавання термінології до адаптації культурно специфічних реалій. Перекладачі повинні зберігати точність, при цьому знаходячи еквіваленти, що відповідають культурним і мовним реаліям аудиторії. Лексичні труднощі потребують глибокого розуміння оригінальної мови та культури, а також креативності в підході до перекладу. Стратегічний вибір методів перекладу дозволяє забезпечити максимальну еквівалентність та адекватність перекладу для різних типів аудиторій.

2.2. Підходи до перекладу культурних реалій та військової лексики

Переклад культурних реалій і військової лексики є складним процесом, оскільки ці терміни тісно пов'язані з національними, соціальними, і культурними контекстами. Задля досягнення адекватності в перекладі, перекладач має знайти баланс між точним відтворенням змісту та врахуванням культурних відмінностей, що є особливо важливим у військових текстах, де кожна деталь може мати велике значення.

Одним із ключових підходів до перекладу є функціональний підхід, який наголошує на важливості комунікативної функції тексту. Згідно з цим підходом, текст має передавати не тільки зміст, але й досягати тих самих цілей та впливу на цільову аудиторію, як і оригінал. Це особливо важливо при перекладі військових текстів, де навіть найменші зміни в смисловій структурі можуть призвести до серйозних наслідків. Однак, як зазначає С. Янчук, функціональний підхід може не враховувати всіх нюансів оригінального змісту, що може призвести до втрати деяких аспектів тексту [46]. Тому для забезпечення максимально точного перекладу необхідно також дотримуватися принципів еквівалентності.

Принципи еквівалентності допомагають передати не лише комунікативну функцію тексту, але й смислову складову. Важливо, щоб текст перекладу був

зрозумілим для цільової аудиторії, зберігаючи при цьому точність і відповідність оригіналу. Військові тексти, зокрема, потребують особливої уваги до точності термінології та збереження змістовної цілісності. Адже точність у перекладі військових команд, інструкцій і документів є критично важливою для забезпечення правильного розуміння та виконання поставлених завдань.

Транскодування є одним із базових підходів до перекладу військової лексики, що передбачає передачу термінів із мови оригіналу за допомогою фонетичних або графічних засобів мови перекладу. Цей метод широко використовується в тих випадках, коли відповідного терміну немає в мові перекладу. Проте він має певні недоліки, зокрема можливість виникнення «фальшивих друзів перекладача» – лексем, які звучать подібно, але мають різні значення в різних мовах [1, с. 126]. Транскодування може бути ефективним для передачі військових термінів, але його слід застосовувати з обережністю, враховуючи контекст і значення терміна.

Іншим поширеним методом перекладу є калькування – дослівний переклад складових частин терміна. Цей метод корисний для перекладу складних військових термінів або культурних реалій, однак, як і транскодування, він не завжди є ідеальним. Неправильне калькування може призвести до порушення норм мови перекладу, створюючи неприродні або некоректні терміни [1, с. 126]. Наприклад, дослівний переклад англійського терміна «*blueprint*» як «синій друк» не передає його точного значення в контексті, де йдеться про план чи проект.

Описовий переклад є ще однією стратегією, яку часто використовують для передачі термінів, що не мають точного відповідника в мові перекладу. Цей підхід полягає в описанні значення терміна замість пошуку прямого еквівалента, що дозволяє зберегти зміст, але може зробити переклад багатослівним. Описовий переклад зазвичай застосовується для термінів, які мають складний культурний або історичний контекст. Однак надмірна багатослівність може знизити точність і зробити текст важчим для сприйняття [1, с. 127].

У військових текстах також часто використовують методи конкретизації та генералізації, що полягають у зміні рівня абстрактності терміна відповідно до контексту. Конкретизація дозволяє уточнювати загальні терміни, додаючи додаткові

деталі, а генералізація, навпаки, зменшує рівень специфічності для полегшення розуміння. Наприклад, англійське слово «*vehicle*» може бути конкретизоване як «військовий транспорт» в українському перекладі, тоді як генералізація може включати терміни на кшталт «засіб пересування» [Абабілова, с. 127].

Соціальна організація суспільства, яка також може бути представлена у військових документах, включає широкий спектр термінів, пов'язаних з політикою, релігією, мистецтвом, адміністрацією тощо. Як зазначає П. Ньюмарк, соціальна організація поділяється на історичні, міжнародні, релігійні та мистецькі терміни, кожен з яких має свій культурний контекст [69, с. 99]. Ці терміни часто є проблемними для перекладу, оскільки вони відображають специфічні культурні особливості, що можуть бути незрозумілими для іншої культури. Наприклад, терміни, що стосуються релігійних обрядів або мистецьких рухів, можуть не мати прямого відповідника в мові перекладу, і тому потребують адаптивних підходів.

У цьому контексті важливо застосовувати функціональний підхід до перекладу, який допомагає зберегти не лише зміст, але й комунікативну функцію тексту. Як зазначає П. Куймакі, реалії мають дві основні функції – референтну та індикативну. Реалії допомагають створювати культурний контекст і передають національні та соціальні особливості [60, с. 56]. Це особливо важливо для військових документальних фільмів, де культурні реалії відіграють ключову роль у створенні правдоподібної картини подій.

Для досягнення точного перекладу реалій і військових термінів також важливо враховувати принципи еквівалентності. Як зазначає Р. Белл, еквівалентність можна поділити на повну, часткову та нееквівалентність [50, с. 6]. У військових текстах бажано забезпечувати повну еквівалентність, щоб уникнути непорозумінь або втрати важливої інформації. Проте у випадках, коли повний еквівалент відсутній, може бути застосована часткова еквівалентність або інші стратегії, такі як генералізація або описовий переклад.

Важливим елементом перекладу культурних реалій є їх здатність виступати як маркери національної ідентичності. Як зазначає Е. Маркстейн, реалії відносять носіїв мови до їхньої культури та національного контексту [65, с. 288]. Переклад цих

елементів має зберегти їхню функцію, дозволяючи глядачам або читачам зрозуміти національні та культурні відмінності, не втрачаючи при цьому основного змісту.

Дж. Аїксела розробив дві основні стратегії перекладу: збереження та заміщення [47, с. 61-63]. Збереження означає, що перекладач прагне передати культурні реалії максимально точно, залишаючи їх у незмінному вигляді або адаптуючи з мінімальними змінами. Цей підхід застосовують тоді, коли реалії відіграють важливу роль у передачі культурного контексту оригіналу і перекладач намагається не втратити цю інформацію у перекладі.

М. Бейкер пропонує інший підхід до перекладу реалій, виділяючи такі стратегії, як культурна заміна, запозичення та запозичення з наступним поясненням [48, с. 25]. Культурна заміна передбачає підбір еквівалентів, зрозумілих для цільової аудиторії. Це може бути корисним у випадках, коли прямий переклад культурної реалії був би незрозумілим для читачів або глядачів через відсутність у їхній культурі відповідних аналогів. Наприклад, у військовому контексті, коли йдеться про специфічні звання або терміни, їх можна адаптувати до зрозумілих термінів мови перекладу.

В. Дейвіс запропонував ширший спектр стратегій перекладу культурних реалій, зокрема: збереження, додавання, опущення, глобалізація, створення, локалізація та трансформації [56]. Додавання та опущення є важливими при перекладі військових текстів. Додавання полягає в тому, щоб додати пояснення або контекстуальну інформацію до перекладу, щоб зробити термін або реалію зрозумілими для цільової аудиторії. Опущення може використовуватися, якщо реалія не є критично важливою для розуміння змісту, але при цьому її відсутність не спотворює загальне сприйняття тексту.

П. Ньюмарк виділяє стратегії, які включають перенесення, культурний еквівалент, компонентний аналіз, складання, нейтралізацію, прийнятий стандартний переклад, натуралізацію та парафраз [69, с. 103]. Наприклад, нейтралізація передбачає зниження культурної специфічності терміну, замінюючи його на більш загальне поняття. Це може бути особливо корисно при перекладі військової лексики, яка часто включає вузькоспеціалізовані терміни.

Дж. Педерсен пропонує семиетапну класифікацію перекладацьких стратегій для культурних реалій, яка включає офіційний еквівалент, збереження, специфікацію, прямий переклад, узагальнення, пропуск та заміну [71, с. 3-9]. У випадках, коли культурна реалія є надто специфічною для певної культури, узагальнення може бути ефективним способом перекладу. Прямий переклад, у свою чергу, передбачає дослівну передачу термінів, що дозволяє зберегти максимальну точність.

Збереження є важливою стратегією, коли перекладач намагається зберегти автентичність культурних реалій мови оригіналу. Це стосується випадків, коли в мові перекладу немає точного еквівалента, і перекладач використовує слова мови оригіналу, залишаючи їх без змін або адаптуючи фонетично. Це також підкреслює значущість використання запозичень, особливо в технічних текстах або військових документах. Запозичення можуть бути як чистими, коли слово залишається незмінним, так і натуралізованими, коли його адаптують до вимог фонетики чи морфології мови перекладу [74, с. 103].

Дослівний переклад, на відміну від вільного або описового, має на меті точне відтворення змісту. Ця стратегія є корисною для передачі військової лексики, де важлива точність термінології та конкретних інструкцій. Наприклад, терміни на кшталт «*air strike*» слід перекладати дослівно як «повітряний удар», щоб уникнути двозначностей. Однак при перекладі культурних реалій дослівний переклад може бути проблематичним, оскільки культурний контекст може втратитися або бути незрозумілим [67, с. 89].

Додавання є стратегією, коли перекладач додає пояснення або додаткову інформацію для полегшення розуміння терміна. Ця стратегія корисна для передачі термінів, які не мають аналогів у мові перекладу або мають специфічний культурний контекст. Наприклад, перекладаючи терміни, що стосуються військової техніки або організацій, додавання пояснень може бути необхідним для точнішого розуміння аудиторією.

Культурна еквівалентність є однією з найскладніших стратегій перекладу, оскільки перекладач повинен знайти або створити термін, який би точно передавав

сенс реалії, але був зрозумілим у культурному контексті мови перекладу. Це може включати адаптацію військових або культурних термінів, таких як звання або посади, відповідно до військових систем у мові перекладу [71, с. 6].

Узагальнення є іншою стратегією, яка передбачає заміну вузькоспеціалізованого терміна на більш загальне поняття. Це може бути необхідно у випадках, коли реалія є надто специфічною і не має чіткого еквівалента у мові перекладу. Наприклад, термін «*infantry*» може бути перекладений як «піхота», що є загальним поняттям для сухопутних військ.

Пропуск є крайнім заходом у перекладі, коли перекладач вирішує пропустити культурну реалію через неможливість її адаптації до мови перекладу. Цей підхід може бути виправданим лише у випадках, коли термін не є критичним для розуміння тексту [51, с. 47]. Проте він має використовуватися з обережністю, оскільки може призвести до втрати важливого змісту.

Складання є стратегією, яка поєднує кілька методів перекладу в одному тексті. Наприклад, перекладач може спочатку застосувати збереження терміна, а потім додати пояснення або використати культурний еквівалент. Ця стратегія дозволяє перекладачеві адаптувати реалії до різних контекстів, зберігаючи при цьому точність та адекватність перекладу [69, с. 91].

Таким чином, переклад культурних реалій і військової лексики вимагає комплексного підходу, що поєднує різні стратегії, включаючи транскодування, калькування, підбір культурного еквіваленту, описовий переклад, конкретизацію та генералізацію. Функціональний підхід і принципи еквівалентності є важливими для забезпечення точності та адекватності перекладу, особливо в контексті військових текстів. Перекладачі повинні враховувати культурні, історичні та соціальні особливості, щоб забезпечити адекватне відтворення змісту та комунікативної функції оригіналу.

2.3. Проблема адаптації та перекладу при відтворенні документальних фільмів

Адаптація та переклад є важливими процесами в галузі перекладознавства, особливо у випадках, коли йдеться про переклад документальних фільмів. Основною метою перекладу є передача змісту оригіналу іншою мовою, тоді як адаптація зосереджена на зміні тексту, щоб він був зрозумілим, прийнятним та релевантним для нової аудиторії. Така адаптація є особливо необхідною в контексті документальних фільмів, які часто представляють складні культурні, історичні та соціальні реалії.

В перекладознавстві адаптація розглядається як один із ключових аспектів мовного посередництва. Як зазначає Т. Ананко, формальна, синтаксична і лексична подібність двох текстів, яка традиційно вважалася ознакою еквівалентності, може не завжди відповідати комунікативним потребам перекладу. Натомість підкреслюється важливість функціональної та прагматичної еквівалентності, яка спрямована на збереження не лише формальних аспектів тексту, але й його змістовного навантаження [2, с. 3]. Цей підхід є особливо актуальним при перекладі художніх текстів та їхньої екранізації, де складна семантика та глибокий контекст можуть бути втрачені через буквральність перекладу.

Згідно з В. Демецькою, адаптація може включати спрощення тексту як на лексичному, так і на змістовому рівнях. Це означає, що певні елементи оригіналу можуть бути видалені або змінені для полегшення розуміння тексту новою аудиторією. Однак це може призвести до так званої «руйнації» оригіналу, якщо адаптація стає надмірною [8, с. 96]. Тому важливо, щоб адаптація була збалансованою, враховуючи як потреби аудиторії, так і важливість збереження автентичності джерела.

Прагматична адаптація є одним із ключових аспектів при перекладі документальних фільмів. Як зазначає О. Камінська, переклад прагматичних значень вимагає врахування культурних та соціальних аспектів тексту [16, с. 42]. Це означає, що перекладач повинен не лише передати зміст тексту, але й зробити його зрозумілим для цільової аудиторії. Наприклад, документальні фільми, що зосереджуються на певних культурних чи історичних подіях, можуть містити терміни або поняття, незрозумілі для іноземної аудиторії. У таких випадках

адаптація може включати додавання пояснень або заміну незрозумілих термінів на більш загальні або відомі для цільової аудиторії еквіваленти.

І. Кузнецова зазначає, що еквівалентність у перекладі не обов'язково має бути формальною. Функціональна та прагматична еквівалентність дозволяють перекладачам зосереджуватися на збереженні суті тексту, навіть якщо форма зазнає змін [25, с. 25]. Це особливо важливо при перекладі документальних фільмів, де неформальні елементи, такі як культурні реалії або соціальні нюанси, можуть бути складними для відтворення в іншій мові.

Документальні фільми часто звертаються до історичних, культурних або соціальних аспектів, які можуть бути невідомими або неочевидними для аудиторії іншої країни. Тому перекладачі використовують різні стратегії адаптації для того, щоб зробити текст зрозумілим і релевантним для нової аудиторії.

В. Демецька розрізняє два основні типи адаптації: адаптацію типу тексту та адаптацію інформації типу тексту. Адаптація типу тексту передбачає зміну структури або жанру тексту в процесі перекладу, тоді як адаптація інформації стосується зміни змісту тексту для того, щоб зробити його зрозумілим для аудиторії [8, с. 98]. Це може включати зміну акцентів, переформулювання певних елементів тексту або навіть вилучення окремих частин, які можуть бути незрозумілими або неактуальними для нової аудиторії.

Як зазначає Т. Ананко, прагматична адаптація може включати вилучення елементів тексту, які не є важливими для розуміння його змісту. Наприклад, якщо у документальному фільмі йдеться про специфічні культурні або історичні реалії, які не мають прямого еквівалента у цільовій культурі, перекладач може вилучити ці елементи або замінити їх більш загальними [2, с. 3-4]. Це дозволяє зберегти смислове навантаження тексту, не втрачаючи його культурної специфіки.

Дж. Бастін пропонує розглядати адаптацію як набір перекладних втручань, які дозволяють створити текст, що не сприймається як буквальный переклад, але все ж відображає сутність оригіналу [49, с. 10]. Це підкреслює важливість адаптації у збереженні культурної та історичної автентичності документальних фільмів, одночасно роблячи їх зрозумілими для нової аудиторії.

Переклад і адаптація часто розглядаються як дві різні стратегії мовного посередництва. Переклад спрямований на максимально точне відтворення оригінального тексту, з урахуванням його лексичних, граматичних та стилістичних особливостей. Адаптація, натомість, зосереджується на збереженні суті тексту, навіть якщо це вимагає певних змін у його формі або змісті.

Згідно з дослідженнями Дж. Сандерса, адаптація є більш складним процесом, ніж переклад, оскільки вона може включати різні рівні змін тексту для того, щоб зробити його зрозумілим для нової аудиторії [73, с. 23]. Він виділяє три основні категорії адаптації: транспозиція, коментарі та аналогія. Транспозиція включає переміщення елементів тексту на інший рівень або мовний код, коментарі допомагають пояснити або розширити зміст оригіналу, а аналогія використовує схожі концепти з іншої культури для передачі ідей [73, с. 25].

Документальні фільми часто містять специфічні терміни, культурні реалії та історичні події, які можуть бути важкими для перекладу без адаптації. Наприклад, військові документальні фільми часто включають специфічну термінологію, яка не завжди має точні еквіваленти в інших мовах. У таких випадках адаптація дозволяє перекладачеві знайти відповідні терміни або аналогії, які будуть зрозумілими для аудиторії.

Як зазначає О. Камінська, прагматична адаптація може включати додавання або вилучення інформації для того, щоб зберегти смислове навантаження тексту [16, с. 42]. Це особливо важливо у випадках, коли певні реалії або терміни можуть бути невідомими або незрозумілими для аудиторії іншої країни.

З іншого боку, надмірне використання адаптації може призвести до спотворення оригіналу, що підкреслюється критиками, такими як В. Радчук. Він вважає, що адаптація може «звузити» текст, позбавляючи його багатства оригінальної мови та культури [38, с. 61]. Тому важливо дотримуватися балансу між збереженням автентичності тексту та його адаптацією до потреб нової аудиторії.

Адаптація є надзвичайно важливим інструментом у перекладознавстві, особливо в контексті перекладу документальних фільмів, де врахування культурних та соціальних аспектів є критично важливим для передачі смислового навантаження.

Т. Ананко наголошує на тому, що не всі прагматичні відносини можуть бути повністю відтворені при перекладі, особливо коли йдеться про різні мовні та культурні середовища [2, с. 3]. Це ставить перед перекладачем завдання забезпечення функціональної та прагматичної еквівалентності, а не просто формальної відповідності.

О. Павлик виділяє чотири основні типи текстів, що допомагає зрозуміти, коли адаптація є необхідною та доцільною. Перший тип текстів, який апелює до однакових потреб та інтересів реципієнтів вихідної мови і мови перекладу, рідше потребує значної адаптації. Однак тексти, що враховують лише позамовні знання носіїв вихідної мови, як-от тексти масової інформації або законодавчі акти, можуть вимагати значної адаптації для того, щоб їх зрозуміли представники іншої культури [33, с. 192-193]. Це стосується і перекладу документальних фільмів, особливо коли вони стосуються локальних політичних чи соціальних контекстів, які можуть бути малозрозумілими для іноземної аудиторії.

Наприклад, при перекладі документальних фільмів, що висвітлюють політичні події, такі як війни або революції, використання лише транскодування термінів може бути недостатнім. У такому випадку потрібна адаптація, яка включає пояснення термінів або введення нових концептів, які є більш зрозумілими для цільової аудиторії. Це забезпечує не лише формальну відповідність тексту, а й його зрозумілість та релевантність для реципієнтів.

Окрім цього, документальні фільми, які зосереджуються на загальнолюдських цінностях, таких як права людини або екологічні проблеми, також можуть потребувати адаптації. Ці теми мають загальне значення, однак можуть сприйматися по-різному у різних культурних контекстах. Наприклад, сприйняття війни або екологічної катастрофи може значно відрізнятись в різних частинах світу, і адаптація допомагає передати не лише факти, а й емоційну складову.

Функціональна еквівалентність, яку підкреслює В. Демецька, є особливо важливою у випадках, коли перекладений текст має досягти певної прагматичної мети. В контексті перекладу документальних фільмів, це може означати, що не лише сам зміст має бути переданий, але й необхідно зберегти комунікативний ефект тексту

оригіналу [7, с. 24]. Якщо документальний фільм створений для того, щоб викликати певну емоційну реакцію у глядачів, адаптація має бути спрямована на те, щоб ця реакція була максимально подібною в аудиторії мови перекладу.

Переклад документальних фільмів про війни, наприклад, може вимагати не лише адекватної передачі військової термінології, але й збереження атмосфери, яка передає серйозність або драматичність подій. Фільм, що описує події війни у певній країні, може мати значний емоційний вплив на носіїв цієї культури, але цей вплив може бути втраченим, якщо переклад буде надто буквальним і не враховуватиме культурних особливостей сприйняття подій.

Т. Ніколаєва пропонує два основні підходи до перекладу: «переклад-одомашнення» та «переклад-очуження». Перший підхід прагне зробити текст максимально близьким до культури цільової аудиторії, тоді як другий зберігає унікальні риси оригіналу, навіть якщо вони виглядають незвично або незрозуміло для аудиторії перекладу [31, с. 112]. Обидва ці підходи мають свої переваги та недоліки, і вибір між ними залежить від типу тексту та мети перекладу.

Переклад-одомашнення може бути особливо корисним у випадках, коли документальний фільм зосереджується на темах, близьких і зрозумілих цільовій аудиторії. Наприклад, якщо документальний фільм розповідає про політичні події в країні, подібній до тієї, де фільм буде переглядатися, одомашнення допоможе глядачам краще зрозуміти контекст і наслідки подій. Однак це може призвести до втрати унікальних особливостей культури оригіналу.

З іншого боку, переклад-очуження дозволяє зберегти унікальні елементи оригінального тексту, такі як національно-специфічні терміни або культурні реалії. Це може бути важливо для документальних фільмів, які мають на меті зберегти автентичність описуваних подій або передати національну ідентичність. Однак цей підхід може ускладнити розуміння тексту для аудиторії перекладу, якщо не буде додаткових пояснень або приміток [10, с. 140-141].

Вибір між перекладом та адаптацією залежить від багатьох факторів, таких як жанр, прагматична мета тексту, та специфіка аудиторії. Як зазначає В. Демецька, важливо зрозуміти, що адаптація і переклад не є взаємовиключними процесами, а

можуть використовуватися одночасно для досягнення найбільшого ефекту [8, с. 101]. Наприклад, у випадках, коли текст має складну культурну або історичну складову, адаптація допоможе зробити його зрозумілим для аудиторії, водночас зберігаючи основні елементи оригіналу.

Адаптація також може бути корисною у випадках, коли текст має важливі культурні або соціальні реалії, які неможливо перекласти дослівно без втрати сенсу. Це стосується, зокрема, документальних фільмів, які розповідають про події або явища, що мають локальне значення. У таких випадках перекладач може використовувати адаптацію для того, щоб зробити текст зрозумілим для глядачів, не спотворюючи змісту оригіналу.

Отже, адаптація є ключовим елементом перекладу документальних фільмів, особливо коли йдеться про складні культурні, соціальні або історичні реалії. Вона дозволяє зробити текст зрозумілим для нової аудиторії, зберігаючи його основне смислове навантаження. Однак важливо дотримуватися балансу між адаптацією та перекладом, щоб не втратити автентичність оригінального тексту. Вибір між одомашненням та очуженням, а також використання різних перекладацьких стратегій залежать від типу тексту та його прагматичної мети.

РОЗДІЛ 3

АНАЛІЗ ПЕРЕКЛАДУ ФІЛЬМУ «ПЕРЕКЛАДАЧ» (THE COVENANT, 2023) УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

3.1. Переклад військової лексики

Переклад військової лексики у фільмі «Перекладач» (The Covenant, 2023) має на меті забезпечити точну передачу змісту та відповідність оригінальному контексту. Оскільки військова лексика є надзвичайно специфічною, перекладач стикається з низкою викликів, зокрема з вибором стратегії для адекватної передачі термінів, що можуть не мати повних відповідників у мові перекладу, або ж вимагають адаптації з огляду на культурні відмінності. У цьому підрозділі ми детально проаналізуємо різні підходи до перекладу військової термінології у даному фільмі, звертаючи увагу на стратегії транскодування, калькування, підбору культурних еквівалентів, описового перекладу, генералізації та інші.

У прикладі «*Aircraft engine maintenance required on runway five [81]*» спостерігається використання стратегії генералізації. В оригіналі, вказівка стосується конкретного об'єкта, «обслуговування двигуна літака», яке має бути проведене на «п'ятій злітно-посадковій смугі». В українському перекладі ця конкретна інформація була узагальнена до «*Всім співробітникам підійти на 5 смугу [79]*», де деталі про «обслуговування двигуна» і сам літак були опущені, що робить переклад більш загальним. Генералізація тут виправдана, оскільки в контексті сцени цей елемент не є ключовим для розуміння, і увага зосереджується на заклику до дії.

Наступний приклад ілюструє випадок адаптації військової посади при перекладі фрази «*Steve Kersher, uh, I'm the new ECO [81]*». В оригіналі слово «ECO» є скороченням від «Embedded Communications Officer», яке не має прямого еквівалента в українській мові. У перекладі вибрано еквівалент «зв'язківець», що є прикладом підбору культурного еквіваленту. Це адекватне рішення, оскільки термін «зв'язківець» добре відомий у військовому контексті в українській армії і передає основний зміст ролі офіцера зв'язку.

Репліка діалогу «*They all military trained?* [81]» перекладена як «*Вони з військовою підготовкою?* [79]» демонструє використання прямого перекладу, або калькування, без додаткових змін. Термін «військова підготовка» точно відповідає англійському «*military trained*», і його переклад є дослівним. У цьому випадку не було потреби в адаптації, оскільки обидва терміни мають однакове значення в обох мовах і використовуються в аналогічному контексті.

Переклад «*Some units don't like him* [81]» як «*Деякі загони його не люблять* [79]» також ілюструє застосування транскодування. У даному випадку «*units*» перекладено як «загони», що є стандартним еквівалентом у військовій термінології. Обидва терміни вказують на структурні підрозділи в армії, і тому прямий переклад зберігає точність і відповідність контексту.

У випадку з реплікою «*I would never patronize an officer, sir* [81]», переклад «*Я б не ставився зверхньо до офіцера, сер* [79]» також використовує транскодування, оскільки слово «*officer*» передається як «офіцер», що є безпосереднім еквівалентом в обох мовах. Проте тут спостерігається тонка зміна у виборі терміна «патронізувати» в оригіналі, що передано як «ставився зверхньо». Це адаптація для уникнення калькування, що могло б призвести до неприродного звучання в українському контексті, оскільки прямий переклад «патронізувати» не є поширеним в українській мові.

Фраза «*We got 'em surrounded* [81]» у перекладі звучить як «*Ми їх оточили* [79]». У цьому прикладі застосовано калькування, тобто буквальне відтворення оригінальної фрази без значних змін. Обидва варіанти передають точне значення військової ситуації, де одна сторона оточує іншу. Прямий переклад тут виправданий, оскільки фраза є стандартною як в англійській, так і в українській військовій термінології.

Репліка діалогу «*Check the drone* [81]» перекладена як «*Перевір дрон* [79]» і використовує транскодування. Термін «дрон» є добре відомим і часто вживаним як в англійській, так і в українській мові, тому не було необхідності в його адаптації. Прямий переклад забезпечує чітке розуміння військової техніки, яка використовується у бойових умовах.

Фраза «*Roger that [81]*», що є загальноприйнятим радіокодом у військових комунікаціях, у перекладі була адаптована як «*Прицілитись 4.5 [79]*». У даному випадку використано конкретизацію: перекладач вирішив надати конкретнішу інструкцію, яка відповідає контексту сцени. Хоча у фразі оригіналу йдеться про підтвердження отримання наказу, переклад адаптує цей зміст до тактичної інструкції, що більше відповідає українському військовому контексту.

У фразі «*He gave up our position [81]*» з перекладом «*Він здав наші позиції [79]*» знову використовує калькування. Термін «*здати позиції*» є типовим у військовому лексиконі як англійської, так і української мов, тому потреби в адаптації не було. Прямий переклад зберігає як зміст, так і емоційне забарвлення фрази.

Фраза «*We found a big weapons cache down here [81]*» перекладена як «*Ми знайшли всередині багато зброї [79]*». Тут застосовано генералізацію, оскільки оригінальний термін «*weapons cache*» (сховище зброї) було спрощено до «багато зброї», що є зрозумілішим для української аудиторії, не втрачаючи при цьому суттєвої інформації. Це рішення підкреслює факт виявлення зброї, зберігаючи військовий контекст.

Фраза «*We got an IED factory [81]*» перекладена як «*Ми знайшли фабрику СВП [79]*». У цьому прикладі застосовується підбір еквівалента аббревіатури «*IED*» (*improvised explosive device*) як «СВП» (саморобний вибуховий пристрій), що є загальновизнаним терміном в українській військовій термінології. Прямий переклад був можливим завдяки тому, що обидва терміни широко використовуються у військових колах і не потребують додаткових пояснень.

У фразі «*Four Tangos [81]*» переклад «*Чотири «Танго» [79]*» залишає слово «*Tangos*» мовою оригіналу, використовуючи транскодування. Термін «*Tango*» є частиною військового радіокоду для позначення противників, і його транскодування у перекладі виправдане через його специфічне значення у військовому контексті. Такий підхід дозволяє зберегти автентичність і реалістичність військової комунікації, не спотворюючи її через адаптацію.

У прикладі «*Look, you've been tasked with finding IED factories [81]*» ми бачимо використання підбору еквіваленту для передачі терміна «*IED*» (*Improvised Explosive*

Device) як «СВП [79]» (саморобний вибуховий пристрій). Цей переклад є точним і відображає специфіку військової термінології, де СВП є стандартним терміном для позначення імпровізованих вибухових пристроїв в українській військовій лексиці. Важливо, що тут зберігається відповідність між англійським і українським термінами, оскільки обидва позначають ту ж саму концепцію. Використання транскодування дозволяє зберегти професійний стиль та уникнути зайвих пояснень.

Далі в репліці «*We need air support immediately* [81]» застосовано описовий переклад, оскільки «*air support* [79]» передано як «*підкріплення з повітря*». У цьому випадку перекладач міг використати калкування і передати «повітряна підтримка», але вибір «підкріплення з повітря» надає більш природного звучання для української аудиторії. Це рішення дозволяє досягти як точності, так і стилістичної відповідності, зберігаючи ключове значення військової допомоги, яка має надійти з повітря.

У фразі «*Requesting immediate QRF* [81]» перекладач використовує калкування, передаючи «*QRF* [81]» (Quick Reaction Force) як «*СШР* [79]» (сили швидкого реагування). Такий підхід зберігає військовий характер діалогу та адекватно відображає функцію сил швидкого реагування, які негайно вступають у дію в екстрених ситуаціях. Використання акроніма «*СШР*» є важливим у контексті, де швидкість і точність є критичними, і це дозволяє перекладу зберігати стислу форму оригіналу без втрати змісту.

При аналізі репліки «*Steve, Talis approaching. -Eleven o'clock. Two SUVs. - Contact north! Two Taliban trucks!* [81]» важливо звернути увагу на декілька аспектів перекладу. По-перше, слово «*Talis*» (скорочення від «*Taliban*») перекладено як «таліби [79]», що є прикладом транскодування. Вибір цього терміну є природним, оскільки він використовується і в українському військовому контексті, зберігаючи відповідність оригіналу. Однак переклад терміну «*SUVs*» як «*машини талібів* [79]» демонструє конкретизацію, оскільки у військовому контексті відомо, що таліби використовують певний тип транспорту, і тому переклад уточнює, що саме мається на увазі, замість дослівного «позашляховики».

Таким чином, перекладач обирає стратегії, які не тільки передають точність термінології, але й адаптують її для кращого розуміння цільовою аудиторією.

Наприклад, у діалозі «*Ліворуч. Дві машини талібів з півночі* [81]» використано конкретизацію для уточнення напрямку («ліворуч»), що відповідає оригінальному контексту, але надає більше конкретної інформації, ніж оригінал, де вказано лише «*eleven o'clock* [79]». Це є важливим для військового контексту, де точність розташування і дій має велике значення.

У цьому прикладі перекладу фрази «*Well, Akhmed, this unit specializes in finding Taliban munitions and explosive sites*» було використано кілька стратегій перекладу, зокрема транскодування та конкретизація.

Перш за все, переклад терміну «unit» як «загін» відображає застосування конкретизації. Хоча в англійській мові «unit» може мати ширший спектр значень, включаючи загальне позначення будь-якої групи або підрозділу, в українській мові «загін» є більш конкретним терміном, який найкраще підходить у військовому контексті для позначення військової групи, яка виконує певні завдання. У цьому випадку конкретизація допомагає чітко передати зміст фрази та уникнути двозначностей.

Наступна частина речення «*finding Taliban munitions and explosive sites* [81]» була перекладена з використанням транскодування для передачі слова «Taliban» як «*талібів* [79]». Це правильне рішення, оскільки слово «Taliban» є загальновідомим та не потребує додаткової адаптації. «*Munitions*» було перекладено як «амуніція», що є точним відповідником, оскільки цей термін у військовій лексиці означає боєприпаси та військові припаси. Також слід зазначити, що переклад терміну «*explosive sites*» як «заміновані місця» є прикладом конкретизації, оскільки замість загального терміну для вибухових об'єктів перекладач обрав більш точне формулювання, що вказує на мінування території.

Таким чином, переклад цієї фрази демонструє гармонійне поєднання транскодування та конкретизації, що дозволяє точно передати зміст та зберегти військову специфіку оригіналу. «*Цей загін розшукує амуніцію талібів і заміновані місця*» забезпечує зрозумілість та відповідність українському військовому контексту.

Приклад «*SUV inbound. East entrance.*» є гарною ілюстрацією застосування стратегії описового перекладу з одночасним конкретизацією. В оригіналі «*SUV*» є

загальною назвою для позашляховиків (Sport Utility Vehicle), однак у перекладі використовується більш узагальнений термін «машина», що, хоча й не відтворює специфіку транспортного засобу, залишається прийнятним у контексті сцени, де важливо не стільки тип машини, скільки її напрямок руху до «східного в'їзду». У такий спосіб переклад фокусується на основному змісті фрази, опускаючи деталі, які могли б здаватися зайвими для цільової аудиторії.

При перекладі фрази «*From Colonel Masters?* [81]» була використана стратегія підбору еквіваленту, оскільки термін «полковник» має свій прямиий відповідник в українській мові. Прізвище «*Masters* [79]» було залишене без змін, що є типовим рішенням для власних імен в перекладі. Використання транскодування в даному випадку забезпечує максимальну точність передачі смислу та збереження оригінального контексту.

Наступний приклад «*It's First Officer Cowell* [81]» продемонстрував підбір культурного еквіваленту. В англійському військовому контексті «*First Officer*» є посадою, яка не має точного еквіваленту в українській військовій системі. У перекладі використано «*старший помічник* [79]», що є максимально наближеним за значенням до оригіналу, хоча не є точним еквівалентом. Це рішення дозволяє зберегти чіткість і зрозумілість посади для української аудиторії, одночасно не змінюючи загального змісту.

У фразі «*You got an M- in the trunk, with six magazines* [81]» перекладач обрав транскодування для передачі назви зброї «*M-4* [79]», яка є міжнародним позначенням моделі, що використовується в багатьох арміях світу. Це рішення дозволяє зберегти оригінальність терміна і його впізнаваність. Водночас у перекладі «*магазини* [79]» також використано прямиий відповідник для англійського терміна «*magazines* [81]», що у військовому контексті означає боєприпаси до зброї. Транскодування в цьому випадку є найкращою стратегією, оскільки обидва терміни мають точні відповідники і не вимагають додаткової адаптації для української аудиторії.

Фраза «*You two, get the drone footage up right now* [81]» була перекладена з використанням прямого перекладу та опущення. «*Drone footage* [81]» було

перекладено як «відео з дронів», що є точним відповідником в українській мові і не потребує додаткової адаптації. Проте в оригіналі «*get up* [81]» передбачає більш активну дію, тоді як у перекладі цей аспект був опущений. Хоча це не змінює загального змісту фрази, перекладач міг би використати більш точне формулювання, як-от «завантажте» або «виведіть», щоб передати командний характер фрази.

Отже, перекладачі застосували широкий спектр стратегій, кожна з яких відіграла важливу роль у збереженні точності й передачі культурно специфічних понять військового контексту (див. Рис. 3.1).

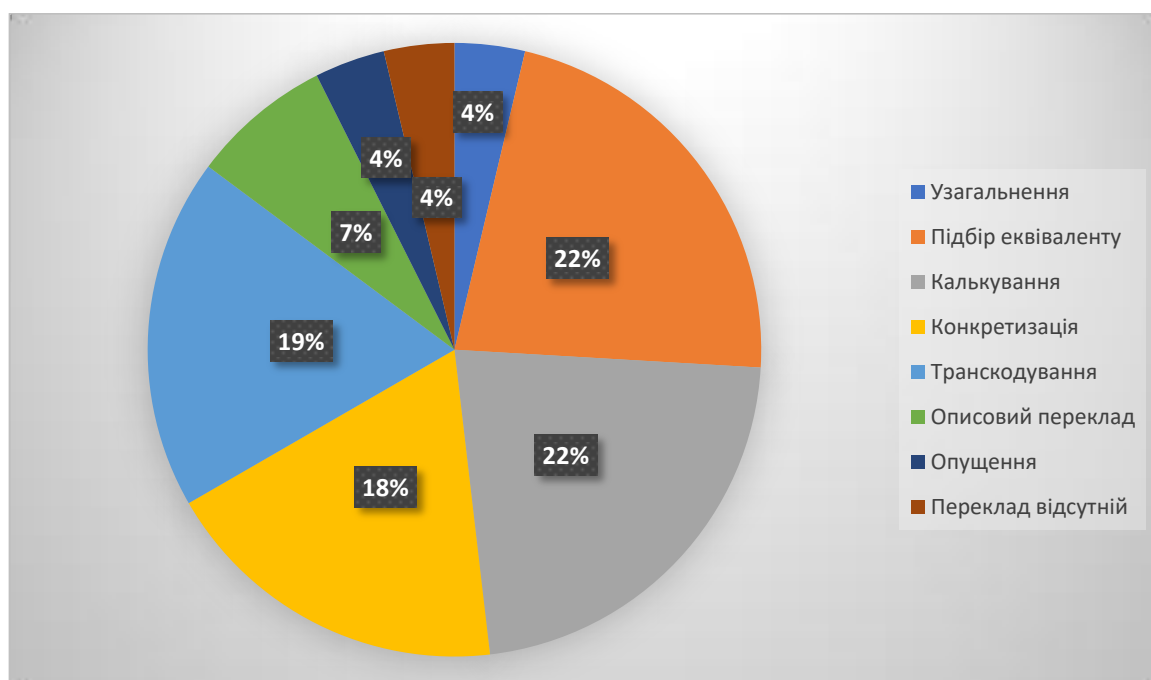

Рисунок 3.1 Переклад військової лексики у фільмі «The covenant»

Значний відсоток перекладу базувався на підборі еквівалентів та калькуванні, що забезпечувало найближче відтворення значення і форми оригінальних військових термінів у цільовій мові. Однак, у випадках, коли безпосередній переклад не міг зберегти повну ясність або відповідність контексту, перекладачі зверталися до конкретизації, що дозволяло деталізувати окремі аспекти військової термінології та надавати їм більш зрозумілого значення.

Транскодування також було широко використано, коли необхідно було передати специфічні військові терміни без втрати оригінального звучання. Описовий переклад допомагав у випадках, коли в українській мові не було точних відповідників для складних військових понять. Окремі випадки опущення та

відсутності перекладу свідчать про неможливість адекватно передати термін або його незначущість у конкретному контексті. Загалом, вибір стратегії перекладу залежав від мети збереження функціональної відповідності та чіткого передання змісту військової лексики, що сприяло створенню перекладу, який залишався доступним і зрозумілим для української аудиторії.

3.2. Адаптація розмовної лексики та жаргону

Переклад розмовних елементів мови, особливо в військовому контексті, вимагає особливого підходу, оскільки жаргон не лише створює атмосферу та показує характер персонажів, але й відображає культурні особливості вихідної мови. Жаргонні та розмовні вирази, що мають свої корені в культурі оригіналу, часто не мають прямих еквівалентів у цільовій мові, тому перекладачам доводиться застосовувати різні стратегії для їх адаптації.

У фразі «*Tell him to f*ckin'--* [81]» перекладач обрав підбір культурного еквіваленту та стратегію пом'якшення грубості виразу, замінивши прямий вульгаризм фразою «*от лайно* [79]». Це рішення зберігає емоційне навантаження оригіналу, але водночас пом'якшує тон у перекладі, роблячи його більш прийнятним для української аудиторії. Перекладач також вдало зберіг агресивний настрій сцени, не вдаючись до надмірної вульгарності, що могло б спотворити загальну тональність фільму.

При перекладі фрази «*Some more than others, but they all been through basic* [81]» використовувалася стратегія генералізації. В оригіналі фраза містить нюанси, що вказують на різний рівень підготовки солдатів. Однак переклад «*Хтось вміє більше та всі пройшли базу* [79]» спрощує і узагальнює ці аспекти, що допомагає передати основний зміст, але без деталізації різниці у військовій підготовці, яка є у вихідному тексті. Це рішення є доцільним, оскільки забезпечує плавність та зрозумілість для глядача, не порушуючи загальний смисл сцени.

У фразі «*I need someone in shape* [81]» перекладач використав конкретизацію, замінивши загальний вираз «*someone in shape*» на «*потрібен хтось підготовлений*

[79]». Оригінальна фраза може стосуватися фізичної форми або загальної готовності, тоді як у перекладі акцент робиться саме на військовій підготовці, що більш точно відповідає контексту сцени. Ця адаптація демонструє, як перекладач відходить від буквального перекладу, щоб досягти більшої точності в контексті військової термінології.

Фраза «*Hey. What up, bro?* [81]» у перекладі передається як «*Привіт, бро* [79]», з використанням транскодування та запозичення. Слово «бро» є запозиченням з англійської мови, яке вже стало частиною розмовної мови в Україні, зокрема серед молоді. Цей вибір дозволяє зберегти неформальний характер спілкування між персонажами та їхній дружній тон. Використання цього жаргонного виразу зберігає сучасність та автентичність мови фільму, а також допомагає створити атмосферу невимушеного діалогу.

У випадку з фразою «*Don't disappoint and turn out to be a pain in the ass* [81]» було використано розмовний еквівалент, адаптовану до української мови: «*Не виявся скалкою в дупі* [79]». Переклад тут зберігає образність оригіналу, але злегка пом'якшує тональність, щоб уникнути надмірної вульгарності. У цьому випадку перекладач вдало передав саркастичний та жорсткий характер висловлювання, одночасно зберігаючи прийнятність для українського контексту.

У фразі «*Clear!* [81]» оригінальний військовий жаргонний термін, що означає, що приміщення або територія більше не є загрозою, було перекладено як «*Чисто* [79]». У цьому випадку використовувалася калька, оскільки цей термін має прямий і відомий відповідник в українській військовій мові. Це збереження простоти та точності допомагає ефективно передати значення без зайвих додаткових пояснень.

У фразі «*The f*ck is this place?* [81]» перекладач вибрав пом'якшення вульгаризму для адаптації до української культури, замінивши вираз на «*Що це в біса за місце* [79]». Тут використано культурний еквівалент замість прямого перекладу лайливого слова, зберігаючи силу емоційного навантаження без надмірної грубості. Водночас ця адаптація допомагає зберегти комунікативний ефект оригіналу, не виходячи за межі культурної норми.

При перекладі фрази «*He says your intel is poo-poo* [81]» було обрано стратегію пом'якшеного перекладу з використанням культурного еквіваленту, зокрема через вираз «*Ваша розвідка лайно* [79]». Тут перекладач передав суть розмовної мови, зробивши висловлювання менш дитячим, ніж оригінальний варіант «*poo-poo*», який є м'яким сленгом для слова «лайно». Важливо, що переклад зберігає емоційне забарвлення та сарказм оригіналу, що підкреслює недовіру або зневагу до інформації, наданої розвідкою.

Фраза «*f*skin' Tali HQ* [81]» була перекладена як «*Штаб квартира талібів* [79]» без використання вульгаризму в перекладі. Тут застосовується опущення вульгаризму та підбір культурного еквіваленту. Цей підхід виправданий, оскільки українська аудиторія може не сприймати подібний рівень вульгарності в офіційній військовій термінології, і важливо зберегти формальність у перекладі, водночас передаючи загальне значення оригіналу.

Фраза «*Haadee, pull security for a second* [81]» була перекладена як «*Гаді, побудь на стрьомі* [79]». Тут перекладач використав підбір культурного еквіваленту, замінивши фразу «*pull security*» на більш природній для української розмовної мови вираз «*побудь на стрьомі*», що влучно передає зміст оригіналу в контексті військових дій. Це рішення дозволяє зберегти неформальний тон діалогу, роблячи його зрозумілим і природним для української аудиторії.

Фраза «*It's turning into a f*ck fest* [81]» була перекладена як «*Це якийсь цирк* [79]», що демонструє пом'якшення грубості та адаптацію жаргону. Оригінальний вираз з вульгарним контекстом було адаптовано через використання загальновідомого українського вислову, який передає відчуття хаосу та безладу без зайвої вульгарності. Це забезпечує природність і прийнятність перекладу для ширшої аудиторії, водночас зберігаючи смислове навантаження оригіналу.

Фраза «*You always play hard to get* [81]» була перекладена як «*З тобою завжди важко* [79]». У цьому випадку перекладач використав конкретизацію, змінивши англійський ідіоматичний вираз на більш прямий і зрозумілий для української аудиторії варіант. Хоча в оригіналі вираз «*hard to get*» використовується як метафора

для опису складної поведінки, переклад забезпечує плавне сприйняття, зберігаючи загальний зміст оригіналу.

Нарешті, у фразі «*Give him some lube* [81]» було використано описовий переклад, що адаптує цей розмовний вираз через змістову передачу. У перекладі цей вираз можна передати як «*Підмасти його* [79]», що є більш прийнятним варіантом для української аудиторії та водночас зберігає ідею допомоги або полегшення ситуації. Оригінальний жаргонний вираз може мати подвійний зміст, однак в українському перекладі обрано адаптацію, яка підкреслює практичну сторону діалогу, без подвійних конотацій.

У фразі «*Push that to the highers* [81]», яка була перекладена як «*Повідом керівництво* [79]», використано конкретизацію. Оригінальний вираз «highers» є жаргонним і може мати узагальнене значення, що стосується начальства чи старших за званням. У перекладі цей жаргонний елемент було адаптовано шляхом заміни його більш зрозумілим терміном «керівництво», який відповідає стандартній українській військовій термінології. Це забезпечує чітке сприйняття значення для українського глядача, водночас зберігаючи формальну суть висловлювання.

Фраза «*All the answers smell bad* [81]» у перекладі на українську мову стала «*Усі вони погані* [79]». Тут застосовано описовий переклад, який дозволяє адаптувати метафоричний вираз оригіналу. В англійській мові вираз «smell bad» має метафоричний відтінок, що натякає на недовіру або підозрілу інформацію. Переклад передає основний смисл, проте відмовляється від метафоричного значення на користь більш прямого вираження, щоб уникнути можливого нерозуміння українською аудиторією.

У фразі «*Tali k*ll box eight clicks up this road* [81]», перекладеній як «*Засідка талібів за 8 кілометрів звідси* [79]», застосовано транскодування для передачі «clicks», який є військовим жаргоном для позначення кілометрів. Перекладачі обрали безпосередній еквівалент у метричній системі, оскільки це відповідає українській системі вимірювань і забезпечує зрозумілу передачу інформації. Окрім того, слово «Tali» було перекладено як «таліби», що також є прикладом транскодування.

Фраза «*Kawa, take over watch* [81]», перекладена як «Кава, ти на варті [79]», демонструє застосування конкретизації. Оригінальний вираз «take over watch» був перекладений на більш конкретний і зрозумілий українською мовою варіант «ти на варті». Це забезпечує точніше відображення ситуації та робить діалог більш чітким для аудиторії.

При перекладі фрази «*Don't f*ckin' move!* [81]» як «*Лягайте!* [79]», було використано підбір культурного еквіваленту і конкретизацію. Оригінальна фраза включає вульгаризм, що підкреслює емоційність і гостроту ситуації, але в українському варіанті перекладач відмовився від надмірної вульгарності, замінивши її на більш стриманий, проте рішучий наказ «Лягайте!». Це рішення не лише зберігає інтенсивність сцени, але й робить переклад більш прийнятним для української аудиторії.

У фразі «*Mtherfcker got me in the arm* [81]», яка перекладена як «*Виродок поціли в руку* [79]», використано підбір культурного еквіваленту. Замість прямого транскодування нецензурної лексики оригіналу, перекладач обрав менш грубий, але образний вираз «виродок». Це дозволяє зберегти тональність оригінального тексту, не вдаючись до надмірної вульгарності.

Фраза «*Covering nine o'clock* [81]», що була перекладена як «*Прикриваю зліва* [79]», демонструє описовий переклад. У військовому контексті, «nine o'clock» відноситься до розташування на 9 годині (ліворуч), тому перекладач віддав перевагу спрощенню й поясненню цього терміна для глядачів, які можуть не бути знайомі з подібною системою координат.

У фразі «*Contact left!* [81]», перекладеній як «*Контакт ліворуч!*», використано калькування. Це забезпечує прямий переклад військового терміна, оскільки подібні фрази є зрозумілими як у військовому середовищі англійської, так і української мов, і передають суть без втрати значення чи специфіки.

Фраза «*They're on us*», яка перекладена як «*Нас помітили* [79]», демонструє застосування описового перекладу. Оригінальний вираз містить більш загальне формулювання, яке можна дослівно перекласти як «Вони на нас», але це не передає чіткого сенсу в українському контексті. Тому перекладач вирішив адаптувати його у

формі «Нас помітили», що чітко передає ситуацію і є зрозумілим у контексті військової операції.

Фраза «*g*n up?* [81]», перекладена як «*Набої?* [79]», є прикладом конкретизації. Оригінал вказує на коротке запитання, що використовується у військовому середовищі, але переклад пропонує конкретне запитання про боєприпаси. Це дозволяє уникнути потенційного непорозуміння і зберегти суть діалогу, при цьому роблячи фразу більш чіткою для української аудиторії.

У фразі «*f*skin' hold music!* [81]», що стала «*Ця клята музика!* [79]» в українському перекладі, використано підбір культурного еквіваленту. Оригінальний текст містить вульгаризм, який підкреслює роздратування персонажа, і хоча перекладач не дослівно передав нецензурну лексику, він вибрав слово «клята», яке зберігає емоційний заряд і відповідає контексту. Це рішення дозволяє уникнути надмірної вульгарності, але передає відчуття роздратування і гостроту висловлювання.

Фраза «*You got a full t*nk of gas* [81]», що була перекладена як «*Бак повний* [79]», є прикладом конкретизації. Оригінальний вираз містить зайву інформацію щодо суб'єкта, яка не є необхідною в українському перекладі. Перекладач обрав стисліший і конкретніший варіант, що передає ту саму інформацію, але у більш зрозумілій і короткій формі.

Адаптація розмовної лексики та жаргону у фільмі «Перекладач» (The Covenant, 2023) українською мовою демонструє ретельне використання різних стратегій перекладу, спрямованих на збереження автентичності діалогів і їхнього стилістичного забарвлення (див. Рис. 3.2).

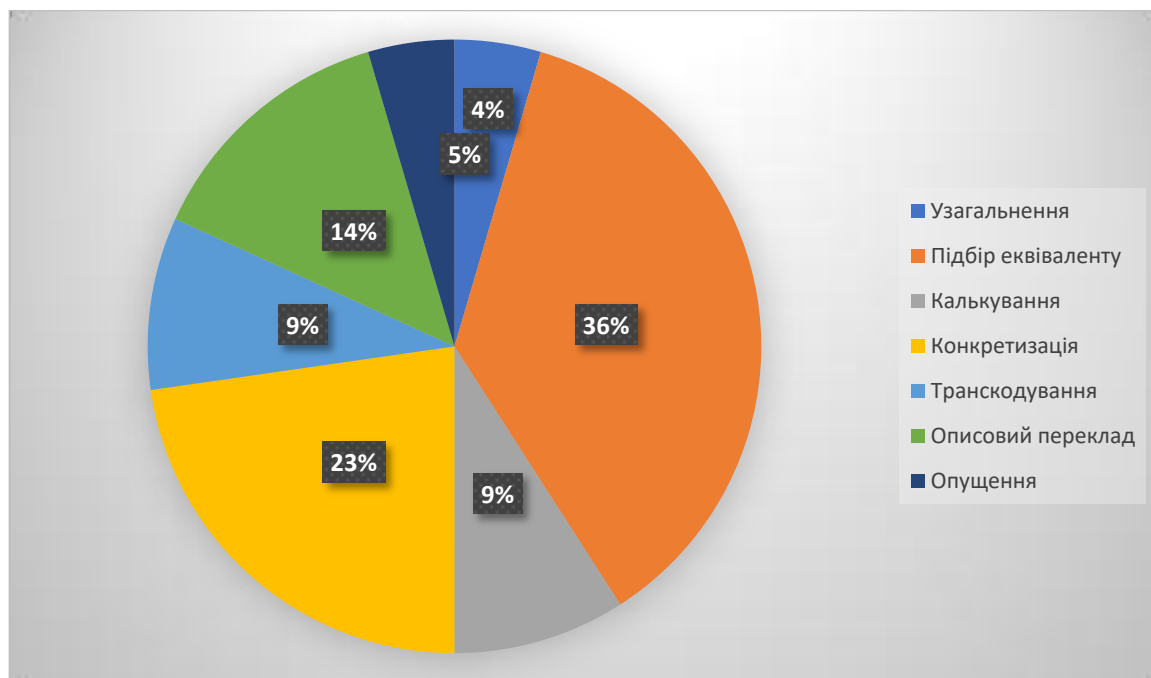

Рисунок 3.2 Адаптація розмовної лексики та жаргону у фільмі «The covenant»

Найбільш поширеним методом став підбір еквіваленту, який склав 36% від усіх прикладів. Це забезпечило точність передачі значень, зокрема, у випадках, де важливо було зберегти емоційне навантаження та тональність оригіналу. Інші важливі стратегії, такі як конкретизація (23%) та описовий переклад (14%), дозволяли глибше пояснити певні культурні чи контекстуальні особливості, роблячи діалоги більш зрозумілими для української аудиторії.

Інші стратегії, зокрема калькування та транскодування, також знайшли своє застосування, зберігаючи структури оригінальних фраз або передаючи специфічні терміни без змін. Опущення та узагальнення, які використовувалися у меншій кількості випадків (5% та 4% відповідно), допомагали уникати перевантаження тексту деталями, які могли бути зайвими або незрозумілими для глядача. Загалом, адаптація лексики та жаргону у перекладі досягла балансу між точністю та локалізацією, що дозволило українським глядачам глибше зануритися в атмосферу фільму.

3.3. Стратегії перекладу культурних та історичних реалій

Аналіз перекладу культурних та історичних реалій у фільмі «Перекладач» демонструє, як тонкощі культурних ідіом, фразеологізмів та історичних алюзій передаються з однієї мови на іншу. Така передача вимагає від перекладача не тільки розуміння двох культур, але й уміння знайти еквіваленти або адаптувати елементи таким чином, щоб вони зберігали сенс і впливали на цільову аудиторію так само, як і оригінал.

Фраза «*You just keep telling yourself that, Chow Chow [81]*» в оригіналі містить іронічний тон і звернення на ім'я персонажа, використовуючи прізвище «Chow Chow», яке, ймовірно, має на меті висміяти або висловити зневагу. У перекладі це було адаптовано як «*Втішай себе, Ням-Ням [79]*». Тут використовується підбір культурного еквіваленту: збережено іронічний підтекст і гумор, що передається через вживання схожого прізвища, яке викликає аналогічні асоціації у цільовій аудиторії, при цьому зберігаючи гру слів, що містить легку насмішку.

Фраза «*You're a dark horse, Ahmed [81]*» є ідіомою, яка в англійській мові означає приховані здібності або несподівану силу персонажа. В українському перекладі вона збереглася дослівно як «*Ти темна конячка, Ахмаде [79]*», що демонструє використання калькування. Хоча дослівний переклад фрази зберігає її зміст, ця ідіома також добре відома в українському мовному просторі, тому калька тут є цілком доречною, зберігаючи культурне значення та вплив на аудиторію.

У фразі «*What a quaint little house on the prairie [81]*», оригінал містить алюзію на відомий американський серіал та роман «*Little House on the Prairie*», що є культурною референцією, знайомою американській аудиторії. В українському перекладі «*Просто будиночок у преріях [79]*» використано описовий переклад. Адаптація намагається зберегти основний зміст, однак, через те, що культурна референція не є такою впізнаваною для української аудиторії, перекладач обрав більш універсальний підхід. Тут не було необхідності вводити пояснення, оскільки фраза має емоційно-оцінний зміст, який є зрозумілим і без додаткового контексту.

«*To the boots I hope to fill, boys [81]*» в оригіналі містить образний вираз, що натякає на відповідальність і намагання замінити когось гідно. У перекладі ця фраза адаптована як «*За того, кого я маю замінити, хлопці [79]*». Тут спостерігається

конкретизація, оскільки оригінальний ідіоматичний вираз про «черевики» міг би бути складним для сприйняття в українській мові. Перекладач чітко передав сенс, акцентуючи увагу на самій суті – потребі замінити когось у важливій ролі.

Фраза «*Say cheese [81]*» є типовою фразою для англомовного середовища під час фотографування, яка викликає посмішку. В українському перекладі це виражено як «*Скажи сир [79]*». Використовується підбір культурного еквіваленту, оскільки в українській мові також існує така звичка під час фотографування використовувати слово «сир», що має схожий ефект на артикуляцію і посмішку. Така адаптація вдало відображає культурну паралель між мовами, зберігаючи комічний і дружній тон сцени.

Фраза «*Carrot. Stick [81]*» у своєму оригінальному вигляді відсилає до відомої метафори «батіг і пряник», що означає застосування як заохочення, так і покарання для досягнення результатів. Переклад «*Пряник. Батіг [79]*» демонструє підбір культурного еквіваленту, оскільки в українській культурі цей вираз також є звичним і добре зрозумілим. Це забезпечує відповідність між оригінальною ідеєю та її передачею в іншій культурі.

Фраза «*Viper -, Viper -, this is Havoc - [81]*», в якій використовуються кодові назви підрозділів, перекладена як «*Оса 6 2, Оса 6 2 це Хаос 3 3 [79]*». У цьому випадку застосовано калькування, оскільки перекладач безпосередньо переніс кодові назви в український контекст, зберігаючи їхню унікальність і звучання. Це особливо важливо для військової лексики, оскільки такі кодові назви часто є міжнародними і використовуються для ідентифікації підрозділів.

Наступна фраза «*Kersher's down. Tom Cat, get on the gn! [81]*» у перекладі звучить як «*У Кершера влучили! Кім, до кулемета! [79]*». Перекладач використовує калькування при передачі позивного «Tom Cat» як «Кіт», що зберігає оригінальне звучання і асоціацію з твариною. Окрім того, військова термінологія «g*n» передана через конкретизацію як «кулемет», що відповідає ситуації і контексту сцени. Це дозволяє українській аудиторії чітко зрозуміти контекст бойових дій.

Фраза «*Dagger -, this is Dagger -. Come in. [81]*» перекладена як «*Кинжал 1.2. Це Кинжал 3.3. Прийом [79]*». У даному прикладі застосовано калькування,

оскільки «Dagger» було адаптовано через буквальный переклад як «Кинжал». Військова термінологія і використання кодових назв важливі для збереження оригінальної атмосфери та військової ієрархії, тому перекладач залишив цей елемент у незміненому вигляді.

У фразі «*Heard they're giving you a medal, Distinguished Service Cross [81]*» переклад як «*Чув, тобі дають медаль. Хрест за видатні заслуги [79]*» демонструє підбір культурного еквіваленту. Медаль «Distinguished Service Cross» перекладена на українську як «Хрест за видатні заслуги», що є прийнятним еквівалентом для цільової аудиторії, оскільки ця нагорода має аналог у багатьох країнах, включаючи Україну. Такий переклад робить нагороду зрозумілою для українського глядача і підкреслює її значення в контексті сюжету.

Фраза «*Ahmed is the fattest fckin' pig in the pen [81]*» в перекладі звучить як «*Ахмед теж ласий шматочок [79]*». Тут перекладач обрав стратегію описового перекладу. Оригінальна фраза є грубою образою, що могла б бути надто сильною для перекладу в українському контексті, тому перекладач вирішив пом'якшити вислів і адаптувати його до більш нейтрального тону. Це забезпечує збереження іронії, але робить переклад менш різким і агресивним.

Таким чином, аналіз прикладів у цьому розділі показує, як різні стратегії перекладу, включаючи транскодування, калькування, підбір культурного еквіваленту та описовий переклад, використовуються для передачі культурних та історичних реалій. Перекладач повинен враховувати як лінгвістичні особливості мови, так і культурний контекст, щоб забезпечити точність і вплив перекладу на цільову аудиторію, не втрачаючи при цьому оригінального змісту і атмосферності (див. Рис. 3.3).

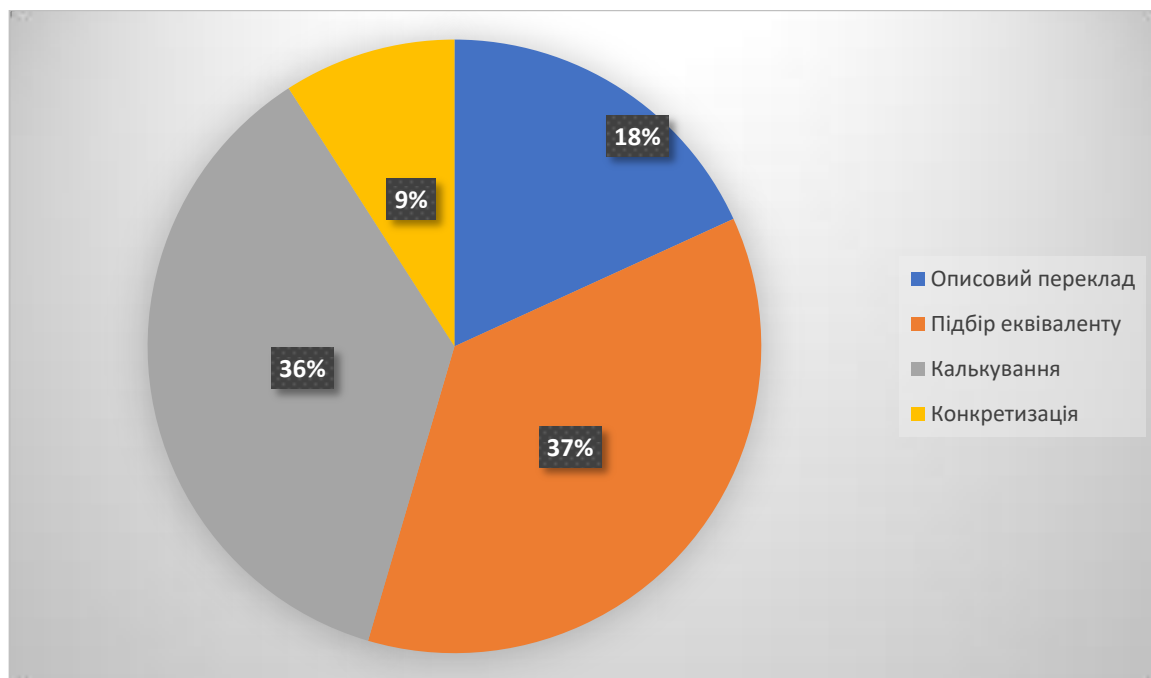

Рисунок 3.3 Стратегії перекладу культурних та історичних реалій у фільмі «The covenant»

Підбір культурних еквівалентів (37%) був основним інструментом для передачі реалій, особливо у випадках, де українська культура мала відповідники англomовним реаліям. Це дозволило зберегти змістову точність і зробити діалоги зрозумілими для української аудиторії, водночас зберігаючи культурну насиченість оригіналу.

Калькування (36%) також відіграло значну роль, допомагаючи передати культурні та історичні реалії через дослівний переклад, що дозволило зберегти специфічні риси оригінальних конструкцій. Описовий переклад (18%) застосовувався у випадках, коли культурні елементи потребували детальнішого пояснення для української аудиторії, аби не втратити смислові або контекстуальні аспекти. Конкретизація (9%) допомогла в окремих ситуаціях звузити або уточнити значення, що дозволило краще передати контекст та уникнути неточностей. Загалом, стратегічний підхід до перекладу реалій створив баланс між збереженням автентичності оригіналу та локалізацією його для українського глядача.

РОЗДІЛ 4

АНАЛІЗ ПЕРЕКЛАДУ ФІЛЬМУ «МІСІЯ КАНДАГАР» (KANDAHAR, 2023) УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

4.1. Переклад військової лексики

Переклад військової лексики у фільмі «Місія Кандагар» є важливим елементом для збереження як змістовної, так і функціональної точності оригіналу. Військові терміни й специфічна лексика вимагають обережного підходу, оскільки вони мають конкретні значення, які можуть бути частиною усталених міжнародних стандартів, або відображати культурні й історичні контексти.

У фразі «*Tom: Can you get me the big cutters? [80]*», перекладено як «*подай гострозубці [78]*». Тут застосовується конкретизація, оскільки слово «cutters» могло б мати широкий спектр значень, але у контексті військового середовища йдеться про конкретний тип інструмента – гострозубці, що використовуються для різання металу. Це забезпечує точність і зрозумілість для української аудиторії, оскільки вибір загального терміну «ножиці» міг би створити незрозумілий або неадекватний контекст.

Фраза «*Still want to call Quds Force? [80]*» перекладена як «*Нащо викликати Кудс? [78]*». У цьому випадку використано транскодування, оскільки «Quds Force» є реальним підрозділом іранських військових сил, і збереження оригінальної назви допомагає підтримувати точність інформації, оскільки це добре відомий термін у міжнародному військовому контексті. Заміна цього терміна на будь-який інший могла б спричинити непорозуміння в українських глядачів щодо специфіки даного підрозділу.

Переклад фрази «*UAVs and drones on standby [80]*» як «*Безпілотники в режимі очікування [78]*» демонструє застосування конкретизації. Оригінальний термін «UAVs» (Unmanned Aerial Vehicles) перекладено узагальнено як «безпілотники», що є поширеним терміном в українській військовій лексиці. Це рішення виправдане тим, що термін «безпілотники» більш впізнаваний для українського глядача і

повністю відображає зміст, хоча в оригіналі йдеться про дещо ширше поняття. Таким чином, переклад стає зрозумілішим для аудиторії, не втрачаючи важливих нюансів.

Фраза «*Continue monitoring the CCTV. [80]*» перекладена як «*Стежте за відеоспостереженням та зв'язком [78]*». У даному випадку застосовано описовий переклад, оскільки термін «CCTV» (closed-circuit television) вказує на систему відеоспостереження. Однак перекладач додав уточнення «та зв'язком», щоб відобразити контекст військових дій, де не лише відеоспостереження, але й засоби зв'язку відіграють важливу роль. Це покращує зрозумілість і розширює оригінальний контекст для цільової аудиторії.

Переклад фрази «*Many are reminded of Stuxnet, the malicious computer virus that caused the centrifuge meltdown of their tanks facility [80]*» як «*Багато хто згадав про Стакснет – шкідливий комп'ютерний вірус, що спричинив вибух центрифуг на іншому іранському об'єкті в Натансі [78]*» відображає транскодування і описовий переклад. Оригінальний термін «Stuxnet» залишено без змін, оскільки це всесвітньо відомий комп'ютерний вірус, і переклад не потребує адаптації. Водночас перекладач додає пояснення про вибух центрифуг, щоб зробити контекст зрозумілішим для аудиторії, не надто знайомої з деталями події.

У фразі «*who drives a brand new SUV? [80]*», перекладеній як «*Тут усі їздять на новеньких позашляховиках? [78]*», застосовується підбір культурного еквіваленту. У цьому випадку «SUV» (Sport Utility Vehicle) перекладено як «позашляховик», що є звичним терміном в українському контексті. Це адаптація, яка відображає українські реалії, де використання терміну «позашляховик» є звичнішим і краще сприймається аудиторією, ніж залишення оригінального терміну «SUV».

Фраза «*I'm a colonel in the Islamic Revolutionary Guard corps [80]*» перекладена як «*Я полковник корпусу вартових ісламської революції [78]*». У цьому випадку застосовано калькування, адже «Корпус вартових ісламської революції» є прямим перекладом оригінальної назви цієї військової організації. Це є прикладом точного перекладу, оскільки назва цієї структури має чітко визначене значення і є відомою в

міжнародному контексті. Транскодування зберігає оригінальну назву, не викликаючи непорозумінь у перекладі.

У фразі «*You know that 22 SAS [80]*» перекладено як «*Зараз у країні спеціальна повітряна служба [78]*». Тут також використано підбір культурного еквіваленту, оскільки «SAS» (Special Air Service) – це британський спецпідрозділ, і українська аудиторія добре сприймає його як «спеціальну повітряну службу», що є відповідним культурним еквівалентом.

Фраза «*Okay, I'll have the deputy director call MI6 [80]*» перекладена як «*Гаразд, заступник директора подзвонить до МІБ [78]*». Тут знову використовується транскодування для назви британської розвідувальної служби МІБ, оскільки цей термін є загальновідомим і немає потреби в адаптації або поясненні для української аудиторії.

Наступний приклад – «*Extraction point... is an old CIA base in Kandahar province using a C-130 [80]*» перекладено як «*Точка евакуації – стара база ЦРУ у Кандагарі. Літак C-130 [78]*». У цьому випадку застосовано транскодування для позначення літака C-130, який є відомою моделлю військово-транспортного літака. Назва ЦРУ також залишена без змін, оскільки є всесвітньо визнаною аббревіатурою.

Фраза «*Why can't CIA agents just come and pick us up? [80]*» перекладена як «*Чому твоє агенство не забере нас? [78]*». Тут перекладач вирішив застосувати узагальнення, замінивши «CIA agents» на «твоє агенство», що дозволяє уникнути надмірної деталізації, яка в даному контексті не є важливою для загального змісту сцени.

Переклад фрази «*RPG's spotted on the left window [80]*» як «*З лівого боку РПГ [78]*» ілюструє транскодування, оскільки «РПГ» (ручний протитанковий гранатомет) є усталеним терміном в українській мові і не потребує адаптації.

Фраза «*What's our Reaper armed with? She'd be using Hellfire, sir [80]*» перекладена як «*Що несе безпілотник? JBU та Hellfire [78]*». Тут переклад відсутній для терміна «Hellfire» – назви ракети класу «повітря-земля». Це рішення виправдане, оскільки Hellfire є відомою моделлю ракет, що широко

використовується в міжнародних військових операціях, тому її назва залишена без змін.

Отже, при перекладі військової лексики у фільмі «Місія Кандагар» основними стратегіями є транскодування та підбір культурного еквіваленту, що дозволяє зберегти точність та відповідність оригіналу (див. Рис. 4.1).

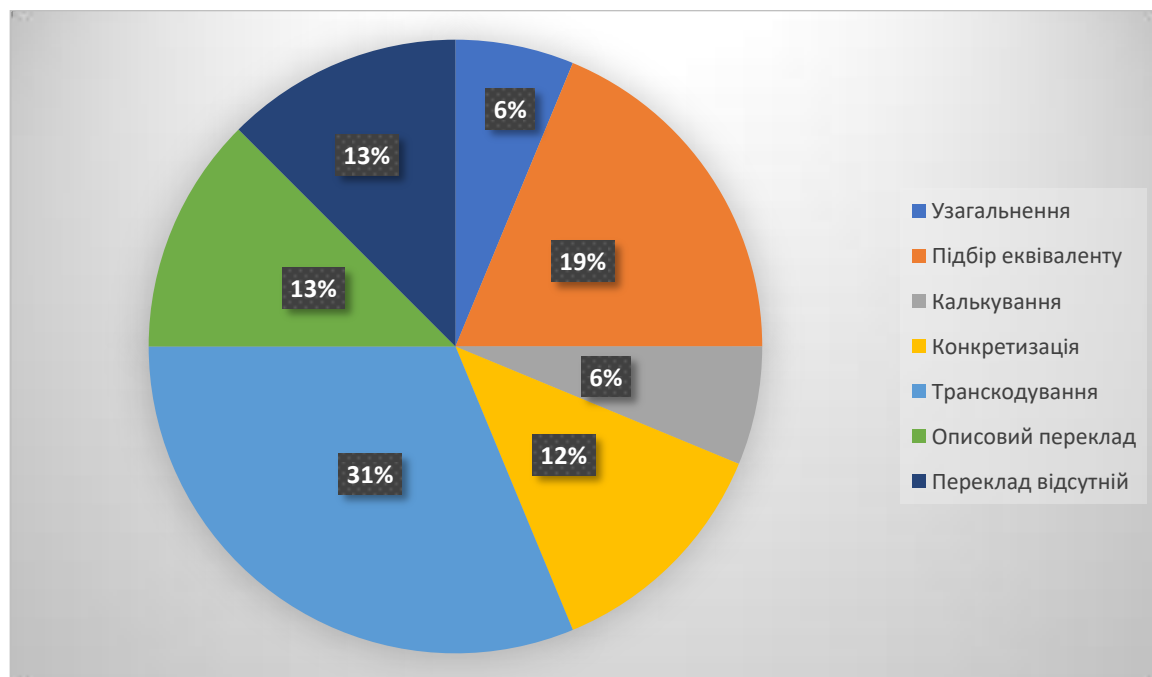

Рисунок 4.1 Переклад військової лексики у фільмі «Kandahar»

Значна частина військової лексики передавалася через транскодування (31%), що є типовим для військових термінів, які часто не мають усталених відповідників в українській мові. Такий підхід дозволив зберегти автентичність та точність фільму, надаючи йому більш реалістичного забарвлення. Підбір еквіваленту (19%) свідчить про прагнення перекладачів адаптувати військову лексику для української аудиторії, знаходячи максимально близькі за значенням терміни, що полегшує сприйняття фільму глядачами.

Використання описового перекладу (13%) також було важливим для пояснення термінів, які могли бути незрозумілими без додаткового контексту. Це забезпечило точність у відтворенні специфіки військової термінології. Конкретизація (12%) використовувалася в ситуаціях, де було необхідно деталізувати загальні військові поняття. Опущення (13%) і калькування (6%) підкреслюють баланс між точністю та адаптацією до українських мовних реалій, де калькування зберігало структуру

вихідного тексту, а опущення використовувалося в тих випадках, коли певні елементи могли бути зайвими або не впливати на загальний зміст. Узагальнення (6%) відображало прагнення спрощення складної військової термінології для забезпечення доступності перекладу.

4.2. Адаптація розмовної лексики та жаргону

Адаптація розмовної лексики та жаргону у фільмі «Місія Кандагар» є одним із ключових елементів у процесі перекладу, оскільки розмовна мова та військовий жаргон відіграють важливу роль у передачі автентичності персонажів і ситуацій. У перекладі фільму українською важливо зберегти не лише зміст, але й стиль комунікації, особливості мови героїв та інтонаційні відтінки, які додають розмовній мові динаміки та експресії.

У сцені, де персонажі використовують неформальну лексику, перекладач обирає підхід, який забезпечує адекватне відтворення розмовної лексики українською. Наприклад, у фразі «*Still want to call Quds Force? [80]*», перекладеній як «*Нащо викликати Кудс? [78]*», використано підбір культурного еквіваленту. Хоча оригінальний вислів є частиною військової жаргонної лексики, його переклад адаптовано таким чином, щоб передати основну думку з акцентом на ключову суть питання. При цьому зберігається загальний стиль запитання, характерний для розмовної мови.

У діалозі «*Tom: Can you get me the big cutters? [80]*», перекладеному як «*Подай гострозубці [78]*», використано конкретизацію. В оригіналі вживається узагальнена назва інструмента, тоді як у перекладі подано більш конкретний термін, зрозумілий українській аудиторії. Це дозволяє досягти більшого ступеня зрозумілості, зберігаючи при цьому неформальний стиль комунікації між персонажами.

У фразі «*UAVs and drones on standby [80]*», перекладеній як «*Безпілотники в режимі очікування [78]*», використано підбір еквіваленту для терміну «UAV» (unmanned aerial vehicle), що залишається зрозумілим для української аудиторії через поширеність цього терміна в медіа та військовому контексті. При цьому переклад

зберігає технічний характер вислову, але адаптує його для більш простого сприйняття, що відповідає стилю розмовної лексики фільму.

Фраза «*Who drives a brand new SUV? [80]*» була перекладена як «*Тут усі їздять на новеньких позашляховиках? [78]*». Тут застосовано описовий переклад, де неформальне запитання було адаптовано під стиль української розмовної мови. Питання набуває виразного характеру, що передає настрій персонажа, та відповідає стилю сучасного неформального спілкування.

Дуже цікавим прикладом адаптації жаргону є переклад фрази «*RPG's spotted on the left window [80]*» як «*З лівого боку РПГ [78]*». Тут використано транскодування терміна «RPG» (ручний протитанковий гранатомет), оскільки цей термін є усталеним і знайомим українській аудиторії, особливо у військових та новинних контекстах. Це дозволяє зберегти оригінальний військовий характер вислову, але при цьому адаптувати його до реалій української мови.

Фраза «*What's our Reaper armed with? She'd be using Hellfire, sir [80]*» перекладена як «*Що несе безпілотник? JBU та Hellfire [78]*». У цьому випадку перекладач обрав для технічних термінів «Hellfire» і «Reaper», зберегти оригінальні назви озброєння та техніки. Це дозволяє залишити технічну термінологію недоторканою, оскільки вона є впізнаваною у світовому контексті, а український глядач, особливо той, хто цікавиться військовою тематикою, розуміє ці терміни без додаткових пояснень.

У сцені, де вживається фраза «*Somebody who speaks both Dari and Pashtun and knows this fcking area [80]*», перекладач обирає описовий переклад, адаптуючи розмовний стиль до української мови. У перекладі «*У такому разі, мені потрібен провідник хороший. Той хто знає Дарі та Пушту і орієнтується на місцевості [78]*» відбувається зміна акценту, де використання жаргону пом'якшено для більш природного звучання в українському контексті. Хоча нецензурна лексика оригіналу не збережена дослівно, емоційна напруга зберігається через вибір стилістично відповідних слів.

Фраза «*Yeah, used me as bait [80]*», перекладена як «*Ти зробив з мене приманку [78]*», демонструє використання підбору культурного еквіваленту. Оригінальний

вислів є характерним для військової неформальної комунікації, але у перекладі збережено базову ідею без прямого використання жаргону, адаптуючи його до більш загального стилю, який легко сприймається українською аудиторією.

У випадку з фразою «*Battle buddy? [80]*», перекладеною як «*Твого побратима?*», використано калькування. У військовому жаргоні «*battle buddy*» означає товариша по службі, і український переклад «побратим» точно передає не лише значення, але й відповідний емоційний заряд, оскільки це слово також несе глибокий військовий та братський підтекст в українській культурі.

Фраза «*For six fcking tours [80]*», перекладена як «*Шістьох клятих поїздках*», демонструє застосування підбір еквіваленту. У цьому випадку нецензурна лексика адаптована таким чином, щоб зберегти емоційний заряд оригіналу, але зробити її прийнятною для аудиторії, забезпечуючи водночас дотримання стилю неформального спілкування.

Дуже яскравим прикладом є фраза «*Do it before they get trigger-happy, Mo [80]*», що була перекладена як «*Скажи, поки нас не застрелили, Мо*». Тут застосовано конкретизацію, оскільки англійське «*trigger-happy*» буквально означає «швидко натиснути на курок», тобто схильність стріляти без вагань. В українському перекладі це було адаптовано до більш узагальненого, але зрозумілого та емоційно напруженого вислову.

Фраза «*Sure had some good times together, huh, facing them Osama's boys [80]*», перекладена як «*Пам'ятаєш наші старі часи, коли ганяли хлопців Усами?*», є прикладом підбору культурного еквіваленту. Перекладач використовує термін «ганяли», який у розмовній українській мові має схожий відтінок неформальності та жаргонності, відображаючи контекст військової операції. Це підкреслює легкість, з якою персонажі говорять про минулі небезпечні моменти, зберігаючи при цьому специфіку жаргону.

Фраза «*What about your SF guys? [80]*», перекладена як «*А як же твої хлопці? [78]*», демонструє конкретизацію, де «*SF*» (*Special Forces*) було опущено для спрощення і зроблення фрази більш неформальною. Це підкреслює природність діалогу між військовими, де такі деталі часто не вимагають пояснення.

У фразі «*He's right on our ass [80]*», перекладеній як «*Він сів нам на хвіст [78]*», перекладач використовує підбір культурного еквіваленту. Англійський вислів передано через більш звичний українській мові вираз, який адекватно передає емоційний тон і термінологію, притаманну неформальній розмовній мові.

Нарешті, фраза «*fck the authority [80]*», перекладена як «*До біса їх [78]*», демонструє підбір еквіваленту. Тут збережено емоційний заряд і вислів протесту, але через пом'якшення лайки переклад зроблено більш прийнятним для української аудиторії, зберігаючи при цьому неформальний характер діалогу.

Таким чином, у перекладі розмовної лексики та жаргону в «Місії Кандагар» перекладач успішно використовує різноманітні стратегії, такі як транскодування, підбір культурних еквівалентів, конкретизацію та описовий переклад. Це дозволяє передати автентичність військової мови та жаргону, водночас роблячи діалоги зрозумілими і природними для української аудиторії (див. Рис. 4.2).

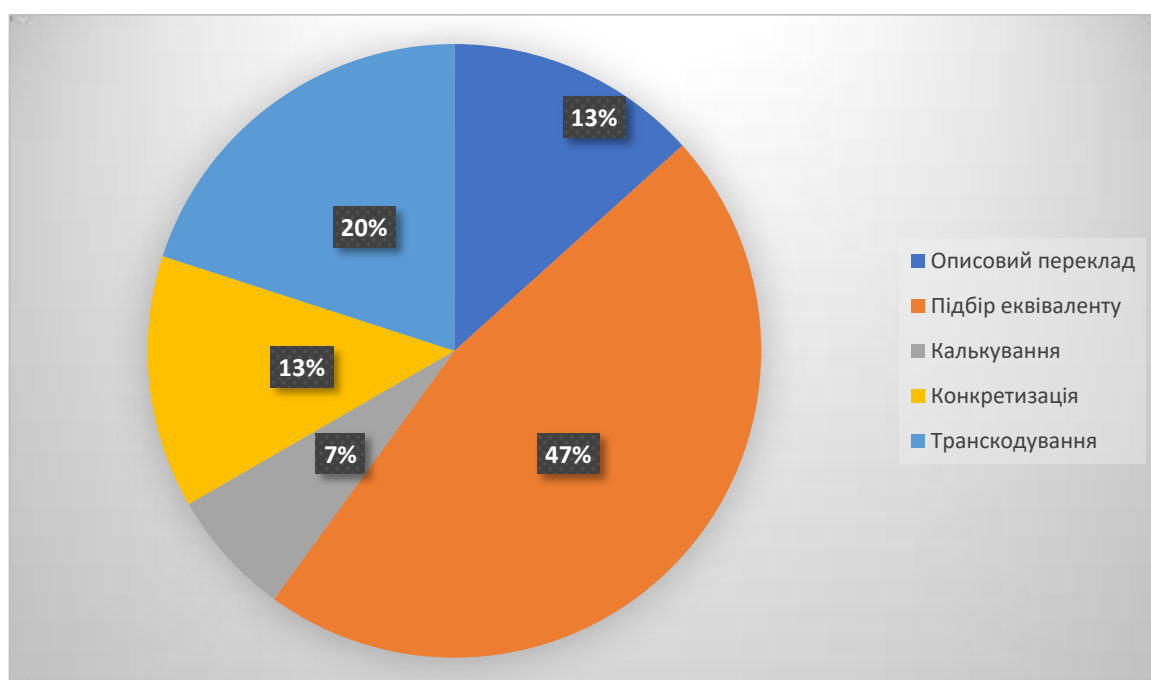

Рисунок 4.2 Адаптація розмовної лексики та жаргону у фільмі «Kandahar»

Підбір еквіваленту (47%) став найбільш поширеною стратегією перекладу. Це свідчить про прагнення перекладачів забезпечити аудиторію відповідними українськими аналогами для жаргонних виразів та розмовних фраз, зберігаючи при цьому природність мови. Підбір еквіваленту дозволяє передати значення оригінальних фраз так, щоб вони зберігали комунікативну функцію та емоційне

забарвлення, що важливо для фільмів, де розмовна лексика є невід'ємною частиною побудови атмосфери і персонажів.

Транскодування (20%) також активно застосовувалось у випадках, коли переклад жаргону був важким або неможливим без втрати оригінального сенсу. Це дозволяло зберегти оригінальну форму виразів, але адаптувати їх під сприйняття українською аудиторією. Конкретизація (13%) слугувала для уточнення розмовних висловлювань або скорочень, що вимагали пояснення в українському контексті. Описовий переклад (13%) був корисним для відтворення складних понять або виразів, які не мали прямого еквіваленту в українській мові. Калькування (7%) допомагало передавати дослівні фрази, що зберігали структурну подібність до оригіналу, але залишалися зрозумілими для аудиторії.

4.3. Стратегії перекладу культурних та історичних реалій

Переклад культурних та історичних реалій у фільмі «Місія Кандагар» вимагає від перекладача уважного підходу до передачі деталей, пов'язаних з геополітичними та культурними аспектами, притаманними реаліям Близького Сходу, Афганістану та міжнародних конфліктів. Перекладацькі стратегії, які використовуються для відтворення цих реалій, відіграють ключову роль у забезпеченні того, щоб глядач української аудиторії зміг зрозуміти контекст і зберегти початковий смисл оригіналу.

У першому прикладі з фразою «*Any charter back to Tehran? [80]*», перекладач обирає калькування, що дозволяє точно передати назву міста «*Тегеран [78]*» без будь-яких змін, оскільки це добре відоме місце як для української, так і міжнародної аудиторії. Таким чином, питання про можливість зв'язку з Тегераном залишається прямим і чітким, передаючи географічний контекст без змін.

Фраза «*That was a long time ago, Kahil, we're also fighting Daesh. New ISISK fighters coming in from the Gulf every single day [80]*» містить посилання на історичні й геополітичні реалії, такі як бойовики ІГІЛ та Перська затока. Перекладач використовує описовий переклад у випадку з терміном «Daesh», який в українському варіанті замінено на «*ІГІЛ [78]*», що є поширеним і зрозумілим позначенням цієї

організації в українській мові. Також використовується генералізація при перекладі «Gulf», яка замінюється на «Перська затока», що є більш конкретним і зрозумілим терміном для глядача, оскільки в українському контексті «Затока» частіше асоціюється з Перською.

Наступний приклад, «*Herat is crawling with foreign spooks [80]*», демонструє застосування підбору культурного еквіваленту для слова «spooks», яке у розмовній англійській мові означає «шпигун». Перекладач правильно обирає слово «шпигун [78]», яке зберігає зміст і одночасно передає реалії секретної діяльності у Афганістані, зокрема в Гераті, не втрачаючи при цьому культурного контексту.

Фраза «*Welcome to New Afghanistan [80]*», перекладена як «*Вітаю у Новому Афганістані [78]*», використовує калькування для збереження прямого значення оригіналу. У цьому випадку немає необхідності в культурній адаптації, оскільки термін «Новий Афганістан» легко зрозумілий і для української аудиторії, передаючи ідею політичних та соціальних змін, що відбуваються у країні.

Таким чином, у фільмі «Місія Кандагар» перекладач вдало застосовує низку стратегій для передачі культурних і історичних реалій, зокрема калькування, підбір культурного еквіваленту, генералізацію та описовий переклад. Це дозволяє українському глядачеві краще зрозуміти геополітичні та історичні відсилання, не втрачаючи при цьому оригінальний сенс і культурний контекст фільму.

«*Jerusalem force [80]*» перекладено як «*Сили Кудс [78]*». У цьому випадку перекладач використовує підбір еквіваленту, яке дозволяє передати оригінальну назву військового підрозділу Ірану (Сили спеціальних операцій Кудс). Оскільки «Сили Кудс» добре відомі на міжнародній арені, перекладач вирішує не використовувати описовий переклад або інші стратегії адаптації, адже українська аудиторія здатна ідентифікувати цей термін. Це також сприяє збереженню точності й автентичності військових реалій.

У наступному прикладі «*Afghanistan right now is like Cold wr Berlin [80]*», перекладеному як «*Афганістан зараз як Берлін часів холодної війни [78]*», застосовано калькування. Перекладач буквально передає порівняння з Берліном часів холодної війни, що є важливим для розуміння ситуації в Афганістані.

Історична аналогія передає зміст без спотворення і дозволяє українському глядачеві зрозуміти політичний контекст і натяки на міжнародні конфлікти та розділ територій, подібні до Берлінської стіни. Порівняння зберігає свою силу й асоціативний сенс.

Фраза «*Rasoul, I need a crew for snatch and drive in Gandhar [80]*», перекладена як «*Расул, мені потрібна оперативна команда в Гандарі [78]*», демонструє використання підбору культурного еквіваленту. У цьому випадку «snatch and drive» (операція із затримання або захоплення) перекладається як «оперативна команда», що передає функціональну суть військової операції, водночас роблячи її зрозумілою для української аудиторії. Важливо зазначити, що термін «Гандар» не є широко відомим у світовій географії, тому застосовується транскодування, зберігаючи оригінальну назву населеного пункту, який важливий для географічного контексту фільму.

У випадку з реплікою «*Use your red units [80]*», яка була перекладена як «*Виклич червоний загін [78]*», ми бачимо застосування калькування. Ця стратегія передбачає дослівний переклад, що дозволяє передати військовий термін «red units» як «червоний загін». Такий підхід доречний, оскільки термін «червоний загін» в українській військовій лексиці також асоціюється з бойовими підрозділами або оперативними силами. Переклад зберігає як точність, так і загальноприйняте розуміння військових структур у контексті бойових дій.

У фразі «*We're refueling the UAV [80]*», що була перекладена як «*Готуємо безпілотник [78]*», застосовується конкретизація. Замість дослівного перекладу «заправляємо безпілотник», перекладач обирає більш узагальнену фразу «готуємо безпілотник», що є зрозумілою для української аудиторії. Оскільки в контексті військових операцій підготовка безпілотників часто включає не лише заправку, а й інші операційні дії, цей варіант дозволяє охопити всі можливі етапи підготовки техніки.

У реченні «*Your friend is a wrlord who razed Herat [80]*», перекладеному як «*Твій друг – це той, хто знищив Герат [78]*», перекладач застосовує описовий переклад та конкретизацію. Термін «wrlord» перекладений описово як «той, хто

знищив», що дозволяє передати сутність цього поняття у відповідному контексті. У багатьох культурах термін «воєначальник» не завжди має негативне забарвлення, однак у фільмі він використовується саме з цією конотацією, тому перекладач додає конкретний опис дій, щоб передати повну суть висловлювання.

Таким чином, у цих прикладах перекладач обирає різні стратегії – калькування, конкретизацію та описовий переклад – для адекватної передачі культурних та історичних реалій. Кожна з цих стратегій допомагає зберегти і точність, і культурну відповідність оригіналу, забезпечуючи при цьому легке сприйняття інформації для української аудиторії (див. Рис. 4.3).

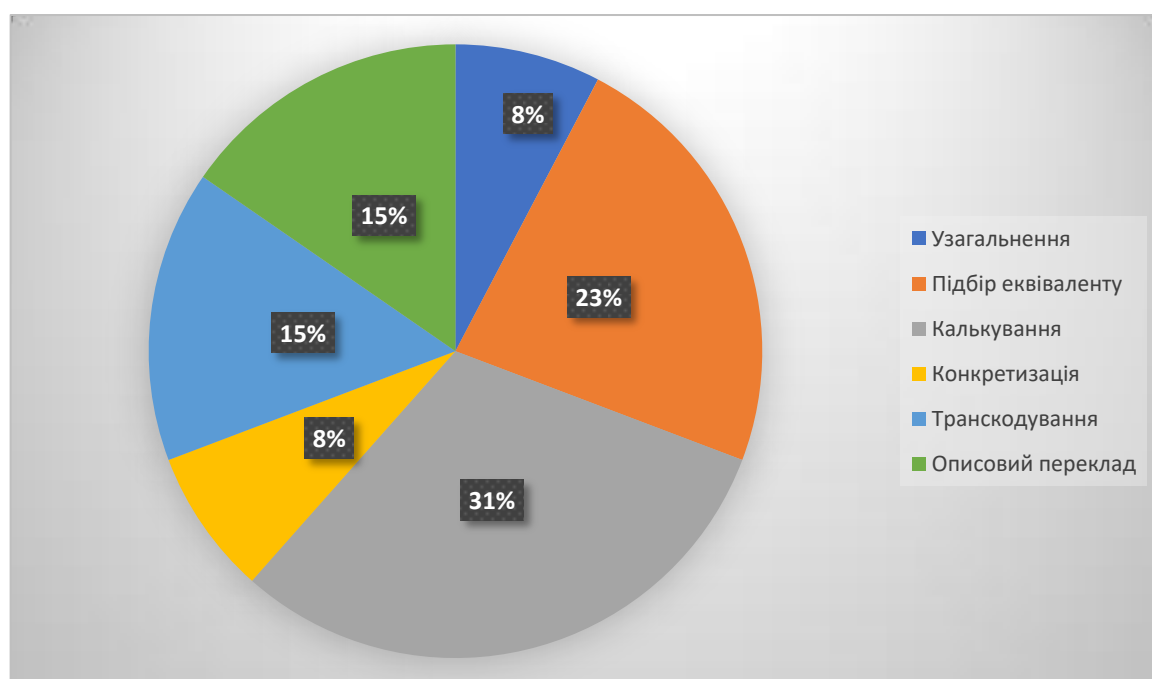

Рисунок 4.3 Стратегії перекладу культурних та історичних реалій

У висновку до підрозділу 4.3, що стосується перекладу культурних та історичних реалій у фільмі «Місія Кандагар», можна відзначити, що калькування (31%) стало домінуючою стратегією. Це свідчить про прагнення перекладачів передати оригінальні культурні терміни та історичні назви максимально точно, зберігаючи їхню форму та зміст. Калькування дозволило зберегти автентичність вихідного тексту і наблизити українську аудиторію до оригінальних реалій, не спрощуючи їх і не перекладаючи занадто вільно. Підбір еквіваленту (23%) був важливою стратегією для адаптації тих реалій, які мали аналоги в українській

культури. Це сприяло створенню більш зрозумілої та знайомої картини для глядача, але без втрати оригінального сенсу.

Інші стратегії, такі як транскодування та описовий переклад (по 15%), також відігравали важливу роль, коли потрібно було зберегти специфічні терміни або пояснити складні культурні явища. Транскодування використовувалося в тих випадках, коли українська мова не мала відповідників, і таким чином зберігалася автентичність оригіналу. Описовий переклад допомагав краще передати зміст реалій, які не мали прямого еквіваленту в українській мові. Узагальнення (8%) та конкретизація (8%) були використані менш часто, але додавали чіткості там, де це було необхідно для повного розуміння культурних та історичних контекстів фільму.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження були досягнуті основні завдання, які підтвердили актуальність проблеми перекладу документальних фільмів на військову тематику. Було встановлено, що кінодискурс є унікальною формою комунікації, яка об'єднує візуальну, аудіальну та мовну інформацію, створюючи багаторівневий текст. У випадку документальних фільмів кінодискурс відображає не лише художні елементи, але й фактичну та історичну інформацію, що значно ускладнює його переклад, вимагаючи від перекладача збереження точності фактів та нюансів подій. Це створює особливі виклики при відтворенні автентичності оригіналу через мовні засоби перекладу.

У результаті аналізу було визначено, що аудіовізуальний переклад має враховувати специфіку взаємодії візуальної та вербальної інформації, де перекладач повинен балансувати між точністю та динамічністю передачі змісту. Аудіовізуальні елементи, такі як музичний супровід, візуальні кадри та тональність, грають важливу роль у передачі смислу і повинні бути гармонійно інтегровані у переклад. Це ставить перед перекладачем задачу не лише передачі мовного змісту, але й адаптації кінотексту для забезпечення його зрозумілості та адекватності для глядача, який не володіє мовою оригіналу.

Аналіз перекладу показав, що військова лексика є однією з найскладніших складових перекладу, оскільки вона містить специфічні терміни, військовий жаргон і культурні реалії, які можуть не мати прямих відповідників у цільовій мові. Перекладач стикається з необхідністю не лише правильно відтворити військові терміни, але й передати їхній контекст та коннотації. У дослідженні було виявлено, що частіше за все використовувалися стратегії транскодування та конкретизації, коли оригінальні терміни або адаптуються до реалій мови перекладу, або підбираються найбільш відповідні еквіваленти, що передають значення термінів.

Переклад культурних реалій виявився надзвичайно складним, оскільки ці елементи безпосередньо пов'язані з національною специфікою, яка може бути незрозумілою для глядача іншої культури. У таких випадках використовувались

стратегії підбору еквівалентів, калькування та описового перекладу, що дозволяли передати зміст, але водночас зберегти культурну ідентичність оригіналу. Військова лексика також часто вимагала адаптації або пояснення через культурні та контекстуальні відмінності між країнами. У дослідженні були ідентифіковані найбільш ефективні стратегії для таких випадків, що сприяло розумінню реалій оригіналу глядачами цільової аудиторії.

Дослідження показало, що адаптація є невід'ємною частиною перекладу кінотекстів. Вона дозволяє зберегти баланс між точною передачею інформації та зрозумілістю для глядача. Проблеми адаптації включають необхідність корекції культурних відмінностей, специфічної термінології та стилістичних особливостей оригінального тексту, що вимагає від перекладача творчого підходу. У дослідженні було підтверджено важливість використання адаптації, особливо у випадках, коли дослівний переклад може спричинити втрату смислових нюансів або створити непорозуміння у глядача.

Аналіз перекладу фільмів «Перекладач» (The Covenant, 2023) та «Місія Кандагар» (Kandahar, 2023) українською мовою. Аналіз показав, що переклад військової лексики, розмовної лексики та жаргону, а також культурних реалій був здійснений з використанням широкого спектру перекладацьких стратегій. У кожному випадку перекладачі стикалися з необхідністю адаптації або підбору еквівалентів, що відповідали культурному контексту та жанровим особливостям фільмів. Робота підкреслила важливість урахування жанрових та культурних особливостей при перекладі документальних фільмів, де точність і зрозумілість відіграють ключову роль.

Під час перекладу військових термінів (The Covenant, 2023) перекладачеві необхідно було знайти баланс між точністю відтворення оригінального змісту та адаптацією до мовних і культурних особливостей цільової аудиторії.

Одна з найпоширеніших стратегій, що використовувалася, – це підбір еквіваленту. Вона займала значну частку в загальній стратегії перекладу. Цей підхід дозволяв передавати терміни, специфічні для військових операцій, шляхом пошуку українських еквівалентів, які відповідали як змісту, так і стилю оригінального

тексту. Важливим моментом було збереження функціонального призначення термінів у військовому контексті, щоб забезпечити відповідність професійному лексикону.

Калькування також відіграло важливу роль у перекладі. Воно дозволяло зберігати структуру та зміст термінів оригіналу, при цьому не спотворюючи їх значення. Це особливо важливо для військової лексики, де важливим є точне відтворення термінів, щоб уникнути двозначності або зміни сенсу. Калькування забезпечувало природність мовлення та дозволяло аудиторії розуміти специфічні терміни в українському контексті.

Конкретизація була ще однією стратегією, яка застосовувалася для уточнення військових понять. Це дозволяло розкрити зміст більш загальних термінів або фраз, що використовувалися в оригіналі, завдяки більш детальному опису або додаванню уточнюючої інформації. Такий підхід був важливим для адаптації термінів до української аудиторії, яка могла не мати аналогічного досвіду чи знань у галузі військової термінології.

Транскодування також виявилось корисним у випадках, коли специфічні терміни або аббревіатури не мали безпосередніх українських відповідників. Ця стратегія дозволяла передати звучання термінів оригінальною мовою, при цьому зберігаючи їх автентичність. Це було особливо доречно в контексті міжнародної військової термінології, що має універсальне вживання в різних арміях світу.

Описовий переклад використовувався рідше, проте він був необхідним там, де терміни оригіналу були незрозумілими або вимагали додаткового пояснення. Ця стратегія допомагала зберегти чіткість перекладу, забезпечуючи глядачам повне розуміння термінів, які могли бути новими або незнайомими в контексті українського військового дискурсу.

Значну увагу варто приділити також випадкам опущення та відсутності перекладу, де певні терміни або фрази були опущені або залишені без перекладу. Це могло бути зумовлено їхньою другорядністю в конкретному контексті або ж тим, що такі терміни були зрозумілими без додаткового пояснення в силу їхньої поширеності у військовій сфері.

Адаптація розмовної лексики та жаргону» також показує різноманіття стратегій перекладу, які застосовувалися для адекватної передачі стилю та колориту діалогів у фільмі «Перекладач» (The Covenant, 2023) українською мовою. Найбільш вживаною стратегією став підбір еквіваленту, що склав 36% загальної кількості прикладів. Цей підхід дозволяв зберегти природність розмовної мови, одночасно забезпечуючи передачу емоційного навантаження та культурних особливостей героїв. Еквіваленти в українській мові підбиралися з урахуванням контексту, щоб точно відобразити не лише сенс, але й тональність та соціальні відтінки оригінальних фраз.

Конкретизація, яка зайняла 23%, була використана для того, щоб уточнити або деталізувати певні елементи жаргону чи розмовної лексики, що мали більш широкий або невизначений зміст в англійській мові. Це дозволило передати ті нюанси, які були важливими для розуміння діалогів і динаміки між персонажами, зберігаючи при цьому зрозумілість для української аудиторії.

Описовий переклад склав 14%, і його використання було важливим у випадках, коли специфічні терміни або жаргон потребували додаткового пояснення. Завдяки цьому вдалося зберегти чіткість перекладу, адаптуючи складні або незвичні для української аудиторії елементи мови героїв. Такий підхід забезпечив більш детальне розуміння контексту та характерів.

Калькування, яке становило 9%, використовувалося в тих випадках, коли мовні структури оригіналу можна було легко адаптувати до української мови без втрати змісту чи стилю. Це дозволило зберегти автентичність висловлювань, при цьому не змінюючи основної структури діалогів.

Транскодування також склало 9%, особливо в тих випадках, коли терміни або фрази не мали очевидних еквівалентів в українській мові, але вимагали збереження оригінального звучання для збереження стилю персонажів. Це забезпечило передачу певних культурних реалій без суттєвих змін.

Опущення (5%) використовувалося в ситуаціях, коли певні слова або фрази не впливали на загальний зміст або були надлишковими в українському контексті. Це

дозволяло зробити діалоги більш лаконічними та природними, не перевантажуючи текст зайвими деталями.

Узагальнення було використане рідше, всього в 4% випадків, але його застосування допомогло уникнути складнощів із перекладом надто вузькоспеціалізованих термінів, які могли бути незрозумілими для широкої аудиторії. Це дозволило досягти більш загального, але зрозумілого рівня сприйняття.

Таким чином, адаптація розмовної лексики та жаргону в українському перекладі фільму «Перекладач» була складною та багатогранною. Використання різних стратегій перекладу залежало від конкретного контексту та мовних реалій, що дозволило зберегти оригінальну атмосферу фільму, одночасно адаптуючи його для українського глядача.

Найбільш поширеною стратегією для культури та інших лексем був підбір культурного еквіваленту (37%). Це свідчить про те, що перекладачі прагнули знайти відповідники, які були б зрозумілими українській аудиторії, зберігаючи культурну та історичну точність. Підбір еквівалентів дозволив зберегти змістову насиченість та автентичність фільму, водночас роблячи переклад прозорим і зрозумілим для глядача. Завдяки цьому, такі елементи як побутові чи суспільні реалії, отримали природний вигляд у перекладі, що сприяло глибшому зануренню в атмосферу фільму.

Калькування (36%) також відіграло важливу роль, зокрема в ситуаціях, де еквіваленти в українській культурі були відсутні, або коли було важливо зберегти мовні і культурні особливості оригіналу. Це дозволило передати точні деталі, залишаючи часткову «екзотичність» та особливості оригінального контексту. Описовий переклад (18%) застосовувався там, де без додаткового пояснення неможливо було точно передати сенс реалій, що існують лише у вихідній культурі. Це забезпечувало більш чітке пояснення для українського глядача. Конкретизація (9%) допомагала уточнювати значення деяких елементів, особливо тих, що могли бути надто загальними або неконкретними у вихідній культурі, адаптуючи їх до українських реалій. Такий збалансований підхід дозволив ефективно перекласти

культурні та історичні реалії, зберігаючи одночасно точність та доступність для глядачів.

Найбільш вживаною стратегією перекладу військової лексики стало транскодування (31%), що є обґрунтованим підходом у випадку з термінами, які не мають повного або сталого відповідника в українській мові. Транскодування дозволяє зберегти оригінальні назви і терміни, що, у свою чергу, підсилює автентичність військової лексики, підкреслюючи технічну та спеціалізовану природу таких термінів. Це особливо важливо у фільмах на військову тематику, де глядачі очікують високої точності в передачі специфічної лексики, аби зберегти реалістичність подій.

Підбір еквіваленту (19%) також відіграє суттєву роль, оскільки перекладачі намагалися знайти в українській мові найбільш точні терміни, що відповідають змісту оригіналу. Ця стратегія дозволяє аудиторії легше сприймати фільм, оскільки деякі терміни мають усталені відповідники в українській мові, що вже знайомі глядачам. Описовий переклад (13%) використовувався в ситуаціях, коли без додаткових пояснень деякі терміни могли бути незрозумілими для аудиторії. Ця стратегія забезпечувала деталізацію складних понять, надаючи глядачам додатковий контекст для розуміння ситуації у фільмі.

Опущення (13%) також зустрічалося у випадках, коли окремі терміни або деталі не впливали на загальний зміст і могли бути вилучені для спрощення тексту. Калькування (6%) дозволяло передати військову лексику дослівно, зберігаючи структурні особливості оригіналу, що було ефективним у випадках, коли мовні одиниці могли бути без змін інтегровані у перекладений текст. Конкретизація (12%) використовувалася для уточнення військових термінів, що потребували додаткової деталізації в українському перекладі, особливо у тих випадках, де терміни мали більш загальне значення в оригіналі. Узагальнення (6%) було застосовано для спрощення складної термінології, щоб зробити текст більш доступним для широкої аудиторії.

Найбільш поширеною стратегією в цьому підрозділі став підбір еквіваленту (47%), що свідчить про орієнтацію перекладачів на забезпечення природності мови

персонажів і максимальну відповідність культурним особливостям української аудиторії. Вибір відповідних українських аналогів для англомовних жаргонних виразів дозволяє зберегти баланс між автентичністю та зрозумілістю. Це особливо важливо у розмовній лексиці, де культурна прив'язаність слів і фраз до певних соціальних верств або професій впливає на сприйняття фільму глядачем.

Значну роль відіграло і транскодування (20%), яке активно використовувалося для збереження оригінальних фраз або жаргону, що не мали прямих відповідників в українській мові. Транскодування дозволяло передати автентичну форму слів і підкреслити колорит мови персонажів. Конкретизація (13%) допомагала уточнювати окремі вирази, які в англійській мові могли мати ширший спектр значень, але в українському перекладі потребували уточнень для більш чіткого розуміння. Описовий переклад (13%) використовувався для передачі складних або специфічних термінів, що вимагали додаткових пояснень, зберігаючи при цьому комунікативний сенс. Калькування (7%) служило для передачі структури та форми оригіналу, зберігаючи певний ступінь дослівного відтворення, що дозволяло зберегти стилістичну схожість між оригінальним текстом та перекладом.

Для перекладу культурних та історичних реалій у фільмі «Місія Кандагар», було також виявлено різноманіття підходів до адаптації цих елементів для української аудиторії. Найбільш активно використовувалась стратегія калькування (31%), що вказує на намагання перекладачів зберегти оригінальну структуру висловлювань та термінів, максимально наближено передати специфіку англомовного контексту. Калькування особливо важливе у випадках, коли культурні або історичні реалії мають міжнародний характер або зрозумілі без додаткових пояснень.

Підбір еквівалентів (23%) став ще одним суттєвим методом, що підкреслює прагнення перекладачів знайти найбільш природні відповідники для реалій, які мають специфічне значення в англомовному контексті, але можуть бути адаптовані до української культури. Це дозволило зберегти зміст та функцію таких елементів, але при цьому зробити їх зрозумілими та доступними українському глядачеві.

Транскодування (15%) також відіграло важливу роль у випадках, коли культурні реалії мали значення, яке було неможливо відобразити за допомогою стандартних перекладацьких стратегій. Використання оригінальних термінів допомогло зберегти автентичність фільму та не спрощувати складні історичні або культурні концепції. Описовий переклад (15%) став ключовим для адаптації складних культурних явищ, які вимагали додаткових пояснень або описів. Узагальнення (8%) та конкретизація (8%) використовувались рідше, але сприяли чіткості та зрозумілості в тих випадках, коли культурні реалії потребували більш загальних або, навпаки, детальних пояснень для повного сприйняття українською аудиторією.

Перспективи подальших досліджень у сфері перекладу англomовних документальних фільмів на військову тематику полягають у поглибленому аналізі перекладацьких стратегій, які використовуються для передачі специфічних культурних реалій і термінології, що постійно змінюється в умовах сучасних військових конфліктів. Також важливо дослідити особливості перекладу нових аудіовізуальних форматів документальних фільмів, таких як інтерактивні чи гібридні кінотексти, що поєднують різні форми медійної інформації. Крім того, перспективним є дослідження впливу субтитрування і дублювання на аудіовізуальне сприйняття фільмів військової тематики різними цільовими аудиторіями, а також вивчення ролі автоматизованих систем перекладу у процесі адаптації спеціалізованої лексики в документальних фільмах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абабілова Н. М. Особливості перекладу термінів українською мовою. *Молодий вчений*. 2015. № 2. С. 126–128.
2. Ананко Т. Р. Прагматична адаптація у перекладі художніх творів. *Наукові записки. Серія «Філологічна»*. Острого: Видавництво Національного університету «Острозька академія». 2012. Вип. 25. С. 3-4.
3. Бондаренко І. Вплив медіатексту на читача. *Медіатекст у сучасному комунікативному дискурсі* : Матеріали науково-практ. конф. Миколаїв, 2020. С. 16–20.
4. Голомоз О. Український рекламний кінодискурс: лінгвокультурологічний аспект. Донецький національний університет імені Василя Стуса, 2020. 80 с.
5. Горевалов С.І., Десятник Г.О. Вступ до спеціальності кіно-, телемистецтво : навч. посіб. К. : КНУ, 2014. 132 с.
6. Демецька В. В. Теорія адаптації в перекладі : автореф. дис. ... док. філолог. наук: 10.02.16. Київ, 2008.
7. Демецька В. В. Переклад текстів культури: адаптація чи антиадаптація?. *Навчати вчитися перекладу* : монографія. Суми, 2015. С. 23–27.
8. Демецька, В.В. Адаптація як поняття перекладознавства й культурології. *Вісник Сумського державного університету. Серія Філологія*. 2007. № 1. Т2. С. 96–102.
9. Єлісеєва С. В. Особливості субтитрування як напряму перекладацької діяльності. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія*. 2018. Вип. 32(2). С. 158–160.
10. Єнчева Г., Яременко М. Стратегії лінгвокультурної адаптації художнього тексту. *Фаховий та художній переклад: теорія, методологія, практика* : зб. наук. пр. Київ, 2014. С. 139–142.
11. Журавель Т. В. Прагматична адаптація у перекладі кіно тексту // Таврійські філологічні наукові читання: матеріали міжнародної наук.-практ. конф.,

25-26 січня 2019 р. Київ: Таврійський національний університет імені В. Вернадського, 2019. С. 86–90.

12. Журавель, Т. В. Дублювання і субтитрування як види кіноперекладу // Таврійські філологічні наукові читання: матеріали міжнародної наук.-практ. конф., 25-26 січня 2019 р. Київ: Таврійський національний університет імені ВІ Вернадського, 2019. С. 86–90.

13. Зверєва О. Сучасний кінодискурс: специфіка та особливості категоріального потенціалу. Наукові записки ХЕПУ. 2006. № 4. С. 111–115.

14. Каламбет Я. І., Одновол В. Я. Дублювання vs субтитрування в англomовному кінодискурсі (на матеріалі фільму «Загублена»). *Науковий журнал «Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика. 2021 . Том 32 (71), № 5. Частина 1. С. 245–250*

15. Кальниченко О. А., Подміногін В. О. Переклад vs адаптація *Вісн. Харків. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. Сер.: Романо-германська філологія. Методика викладання іноземних мов. Харків, 2004. № 636: До 200-річчя Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. С. 201–206*

16. Камінська О. А., Костенко Г.М. Прагматична адаптація перекладу як спосіб досягнення комунікативної мети (на матеріалі англomовних перекладів творів Т.Г. Шевченка) // Тиждень науки – 2014. Збірник тез доповідей щорічної науково-практичної конференції серед викладачів, науковців, молодих учених, аспірантів і студентів ЗНТУ. Запоріжжя, 14–18 квітня 2014 р. В 5 томах. Т. 4 / Редкол. : Ю. М. Внуков (відпов. ред.) та ін. Запоріжжя : ЗНТУ, 2014. С. 42

17. Кияк Т. Р. Теорія та практика перекладу. Вінниця : Нова книга, 2006. 240 с.

18. Коваленко А.Я. Загальний курс науково-технічного перекладу : навч. посіб. Тернопіль, 2001. 290 с.

19. Ковалів Ю. І. Знакова ситуація. Кінотекст. Київ : ВЦ “Академія”, 2007. 481 с.

20. Колошук Н. Екстремальні свідчення в сучасній українській літературі та підсумки і перспективи вітчизняного вивчення документалістики. – К.: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2008. с. 110
21. Конкульовський В. В. До проблеми перекладацьких трансформацій у кінотекстах комедійного жанру. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Сер. : Філологічна.* 2012. Вип. 25. С. 62–64.
22. Коробко В. І. Характеристика телевізійної документалістики у дискурсі журналістикознавства та її форми. *Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences.* 2017. С. 57–60.
23. Крисанова Т. А. Основні підходи до розуміння поняття “кінодискурс”. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки.* 2014. № 4. С. 98–102.
24. Крисанова Т. А. Семіотичні аспекти кінодискурсу. *Вісник ХНУ ім. В.Н. Каразіна.* 2017. № 86. С. 23–31.
25. Кузнєцова І. В. Прагматична адаптація тексту перекладу: додавання та вилучення пояснення // Тиждень науки – 2014. Збірник тез доповідей щорічної науково-практичної конференції серед викладачів, науковців, молодих учених, аспірантів і студентів ЗНТУ. Запоріжжя, 14–18 квітня 2014 р. В 5 томах. Т. 4 / Редкол. : Ю. М. Внуков (відпов. ред.) та ін. Запоріжжя : ЗНТУ, 2014. С. 25.
26. Кушнарєнко Н. Документознавство: Підручник. Т. 2 К. : Знання, 2000. С. 156
27. Лукьянова Т. Г. Теоретичні аспекти кіноперекладу з англійської на українську мову. *Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. Серія «Романо-германська філологія. Методика викладання іноземних мов».* 2011. № 973. Вип. 68.
28. Малімон Л. Лінгвокогнітивні особливості кінодискурсу творів Квентіна Тарантіно (на матеріалі фільму “Безславні виродки”). *Науковий журнал.* 2020. № 12. С. 132–141.
29. Маркітан Л. Кінодокументознавство. *Енциклопедія історії України: у 10 Т.* 2007. С. 327

30. Назаренко Н., Мерзлікіна М. Мистецтво: Підручник. Харків : Оберіг, 2017. С. 123-124
31. Ніколаєва Т. М. Перекладацькі стратегії в англо-українському просторі. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. Київ, 2018. № 1. С. 110–115
32. Орехова О. І. Теоретичні засади кіноперекладу: історичний аспект. *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Серія: Філологічні науки*. 2013. Кн. 3. С. 164–170.
33. Павлик О. Прагматичні аспекти в перекладі. *Актуальні питання гуманітарних наук. Серія Мовознавство. Літературознавство*. Вип 31, том 2, 2020. С. 191–196
34. Підмогильна Н. В. Субтитрування кінофільмів як лінгвістична проблема. *Проблеми загального і слов'янського мовознавства*. 2019. № 3. С. 107–117.
35. Погрібна, Т. А. Реалії як етнокультурні маркери в художньому тексті та їх переклад. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*, 10, 276–281.
36. Пушина В. О., Сітко А. В. Особливості аудіовізуального перекладу // Фаховий та художній переклад: теорія, методологія, практика: збірник наукових праць / за заг. ред. А.Г. Гудманяна, С.І. Сидоренка. Київ: Аграр Медіа Груп, 2020. С. 119–124
37. Радецька С. В, Каліщак Т. Т. Субтитрування як вид аудіовізуального перекладу: переваги та недоліки. *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Філологічні науки*. 2016. Кн. 2. С. 81-84
38. Радчук В. Протей чи Янус? (Про різновиди перекладу). *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Григорій Кочур і український переклад» (м. Ірпінь, 27-29 жовт. 2003 р.)*. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2004. С. 255–267.
39. Романюк О. Телевізійний дискурс як інтерактивний спосіб мовленнєвої взаємодії. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2018. Т. 1, № 39. С. 86–89.

40. Сливка Л.З. Особливості перекладу науково-технічної термінології з англійської мови на українську. Закарпатські філологічні студії. Випуск 27, том 3. С. 144–149.
41. Сопилук, Н. М. Системні розбіжності між мовами як чинник застосування лінгвокультурної адаптації у міжкультурній комунікації. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Філологічні науки*, 2013, (14 (1)), С. 126–131.
42. Химич, А. М., Скиба, К. М. Субтитрування як спосіб перекладацької діяльності. *The 4 th International scientific and practical conference. Modern research in world science (July 10-12, 2022) SPC. Sci-conf. com. ua, Lviv, Ukraine. 2022.* p. 839.
43. Чернова А. В., Аванесян А. А. До проблем кіноперекладу як виду художнього перекладу. URL: http://confcontact.com/2013_04_17/30_Chernova.htm (дата звернення: 08.11.2022).
44. Швець Л. А. Переклад фразеологізмів у англomовному кіно тексті. Мовні і концептуальні картини світу. 2013. Вип. 46(4). С. 293–300.
45. Шевченко І. С. Когнітивно-прагматичні дослідження дискурсу. Х. : Константа, 2005. с. 105–117.
46. Янчук С. Я. Особливості перекладу військової документації миротворчих місій ООН та НАТО : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.16. Київ, 2011. 277 с.
47. Aixela J. F. Culture-specific items in translation. *Translation, power, subversion*. 1996. P. 52–76.
48. Baker M. *In other Words: a coursebook on translation*. New York : Routledge, 1996. Vol. 3. 317 p.
49. Bastin, G. L. Adaptation. *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*. London and New York: Routledge, 1998. P. 5–8.
50. Bell R. T. *Translation and translating: theory and practice*. London : Longman Group, 1991. 161 p.

51. Blažytė D., Liubinienė V. Culture-specific items (CSI) and their translation strategies in Martin Lindstrom's Brand sense. *Research journal studies about language*. 2016. Vol. 29, no. 2824. P. 42–57.
52. Brown G. Discourse analysis. The Batch Press, 1983.
53. Catford J. C. A linguistic theory of translation. London: Oxford University Press. 1965.
54. Cronin M. Translation goes to the Movies. Abingdon: Routledge, 2009. 164 p.
55. Dynel M. Stranger than Fiction? A Few Methodological Notes on Linguistic Research in Film Discourse. *Brno Studies in English*. 2011. No 37. P. 41–46.
56. Emzir Theory and Teaching of Translation. Jakarta: Rajawali Press.
57. Gambier Y. Stratégies et tactiques en traduction et interpretation. Efforts and Models in Interpreting and Translation Research: A tribute to Daniel Gile. Amsterdam & Philadelphia : John Benjamins Publishing Co., 2009. P. 63–82.
58. Kendon, A. Some uses of the head shake. *Gesture*. 2016. Vol. 2, no. 2. P. 147–182.
59. Krings H. P. Translation problems and translation strategies of advanced German learners of French (L2), in Juliane House and Shoshana Blum-Kulka (eds.), Interlingual and intercultural communication discourse and cognition in translation and second language acquisition studies, Tübingen : Gunter Narr Verlag, 1986. 263-276.
60. Kujamäki P. 2000. The German translations of the seven brothers and the German reception of the novel – two different worlds?, in Outi Paloposki, and Henna Makkonen-Craig (eds.), Translation literature and its criticism, Helsinki: Yliopistopaino, P. 199-227.
61. Kutz W. On the resolution of the zero equivalence of Russian-language real names in German in Otto Kade (ed.), Translation-scientific contributions Problems of the translation-scientific text comparison. Leipzig: Publisher Encyclopedia Leipzig, 2013.
62. Lefevere A. Translating literature practice and theory in a comparative literature context. New York: The Modern Language Association of America, 1992.
63. Leppihalme R. Translation strategies for realia, in Pirjo Kukkonen and Ritva Hartama-Heinonen (eds.), Mission, vision, strategies and values a celebration of translator

training and translation studies in Kouvola, Helsinki: Helsinki University Press, 2001. 139–148 p.

64. Lörscher W. Translation performances, translation process, and translation strategies a psycholinguistic investigation. Tübingen: Gunter Narr Verlag, 1991.

65. Markstein, E. Realia, in Mary Snell-Hornby, Hans G. Hönl, Paul Kussman and Peter A. Scmitt (eds.), *Handbuch Translation*. Tübingen : Stauffenburg, 1999.

66. Matamala A. Main challenges in the translation of documentaries. *New trends in audiovisual translation / ed. Diaz-Cintas Jorge*. London, 2009. P. 109–120.

67. Munday J. *Introducing translation studies: theories and applications* (4th ed.). London and New York : Routledge, 2016.

68. Nedergaard-Larsen B. Cultural factors in subtitling, *Perspectives: Studies in Translatology*, 1993. №2. P. 207-242.

69. Newmark P. *A textbook of translation*. New York : Prentice Hall, 1988.

70. Oittinen R. *A picture book in the translator's hand*. Helsinki: Children's Center, 2004.

71. Pedersen J. How is culture rendered in subtitles?. *Challenges of Multidimensional Translation: Conference Proceedings*. 2005. P. 1–18.

72. Petrušionė L. Translation of Culture-Specific Items from English into Lithuanian: the Case of Joanne Harris's Novels. *Studies about languages*. 2012. No. 21. P. 43–49.

73. Sanders J. *Adaptation and Appropriation*. New York : Routledge. 2006. 200 p.

74. Sumarni, L. *Translation: from theory to practice*. Yogyakarta : SanataDharma University Press, 2016.

75. Toury G. *In Search of a Theory of Translation*. Tel Aviv : The Porter Institute for Poetics and Semiotics, Tel Aviv University, 1980. 159 p.

76. Venuti L. Strategies of translation. *Routledge encyclopedia of translation studies*. London: Routledge, 1998. P. 240–244

77. Wollen P. *Signs and Meaning in the Cinema*. Indiana University Press, 1976.

Джерела ілюстративного матеріалу

78. Місія Кандагар. URL: <https://uaserials.pro/7714-misiya-kandagar.html>
79. Перекладач. URL: <https://uafix.net/films/perekladach-gaja-richi/>
80. Kandahar. URL: <https://www.amazon.com/Kandahar-Gerard-Butler/dp/B0BX9DCQ72>
81. The Convergent. URL: <https://www.netflix.com/mh/title/70044598>